



(עץ חיים) והציל אלפי אלפים – ואני בעניי לפתוח לכה"פ לבי. ידוע וזירותו בקדושת שביעית בפירות נכרי, ויש לדעת מזה שכך הי' מנהג ירושלם לכתחילה וכדבריו במכתב שכתב לא' מגדולי חו"ל, ע"ש. נלב"ע תרס"ט.

ביום חמישי א' דר"ח אלול חל היארצייט של הרה"ג ר' זלמן נחמ" ב"ר אברהם גולדבערג זצ"ל. כל התורה היתה פרוסה לפניו תמיד. היינו צריכים להתייעץ אתו לגבי חבר א' שאינו רוצה לשמוע שידוכין לילדיו (ו' נמצאין כבן כ' ולמעלה!), והוא אמר שיש לו היתר מהרב, וקיבל אותנו במאור פנים שלא ראינו הרבה כמותו בעוה"ז. [הי' חזק מאד על הנהגת הנ"ל בתקיפות שצריך לעזור בכל דרך שהיא, ושלא נתן לו שום היתר! ההוא לא קיבל מה שמסרנו מהרב, ויש הימל געשרי! ומבקשים שמי שיכול נא להתפלל לזיווגם – כולם – בקרוב ממש. הבאנו הדברים לתועלת – דלא נשאר דרך אלא תפילה – נא להרבות עבורם]. אבידה גדולה אבד הדור. עזר הרבה למו"ח הג"ר רפאל וואלדשיין זצ"ל והכרת הטוב חייבים אנחנו על כל הטובות שעשה למשפחתו. נשמע אך ורק בשורות טובות. תנצב"ה. נלב"ע תש"פ.

תיקון טעות בפ' עקב - כתבנו קירות ביתו של אדם מעידים עליו והי' צריך להיות אבני ביתו וקורות ביתו של אדם וכו' כדאיתא בגמ' תענית י"א., ואיתכם הסליחה. וקשור לזה יש לזכור תמיד דברי הגר"ח זצ"ל וזננענפעלד שגמטריא אשה הוא מוסר! והבנו!

עוד טעות (וכדכב"ק!) שכתבנו שתקט"ו תפילות של משה רבינו היו עד ז' שבט. וטעות גמור היא, אלא כתב הפנ"י שהתפלל כן עד ז' אדר, ושוב בקשת מחילה וסליחה! (ובקשה לפרסם הטעותים) - יישר כח!

וידיעה חשובה - יש לזיזר לפרוש מכל מלאכות לכה"פ שליש שעה קודם השקיעה הראשונה!!!! (שהוא כחמש מינוט קודם השני [המפורסם]). ולענין שקיעה שני' (הנהוג אצל הרבה) כדאי לשמוע בטל. 0733211604 ואח"כ 5, ואח"כ 11 וכו' דברים חשובים, ושוב לזיזר כנ"ל. ואשרי הפורש חצי שעה! ולזכור תמיד שהקב"ה מסתכל עלינו מן החרקים! אשרינו!

ובין צרות מהילדים (וכבדיקה שעשו ומצאו שרוב גנבים בני שלש עשרה עד שמונה עשרה באים מבתיים של עשירי עמ!).

ובין בחולי (הנפש והגוף - חולי הנפש מצאו ששמונים וחמש פערצענט ממאה ילדי עשירים הולכים לרופאי נפש [שהם עצמם חולי נפש כידוע, ורובם ככולם גורמים רק עוד חולי נפש ושאר רעות, ומגזימים בדרגת החולי ואומרים שמקוים שאחרי שלשים פגישות (וכל פגישה לכה"פ מאה דאלאר לחצי שעה!) יתרפא. ואחרי השלשים פגישות מודיעים להורים שהילד לא השתתף בפעולה כמו שצריך ויצטרך עוד עשרים פגישות! וכן הלאה, וכל הכסף הולך לפח (פחי נפש, בפרט דאם הי' נותן לצדקה - אפי' ע"מ שיח'ל בני, [ע' בגמ' פסחים ז.]. הי' עוזר הרבה יותר. [ובמאמר המוסגר מה שאמרו ע"מ שיח'ל בני - היינו שיח'ל כדי שיעבוד הקב"ה בבריאות, ולא שנותן הצדקה כדי שירויח רווחים, (כגון זיווג או הצלחה בענין זה או זה, וכו') דלא זו הדרך. וע"ע בכתבי הח"ח עה"ת שמביאים שאמר שהגי' בגמ' לא - צדיק גמור אלא צדקה גמורה - שלא נפסל צדקה שלו, אבל לא שזה רצון הבורא, והכל מדובר שמכוון שיח'ל בנו כיון שזה רצונו ית', ולא שירויח (וכגון כאן - שלא יצטרך הוצאות הרופאים, וכן הן כוונת דברינו הנ"ל). בין בחולי הגוף (ידוע לנו על עשיר א' שהיו לו ב' ילדים (וכדרך החושבים על עצמם שלא רוצים יותר מזה, נעבאך על החיים שלהם) - בתו נפטרה בדמי ימי' מהמחלה הידועה, וג' בנותי' לא התחתנו כלל, ובנו נפל בים ונעשה משותק בכל גופו - וזה הנחת מכל עמלו - ועלינו ללמוד לקח ולהתבונן - מה עזר לו המיליונים שהי' לו, ד' ירחם עליו בעולם האמת, ויתן בלב בנו לתת צדקה ביד רחבה ולזכות לחיי עוה"ב, אמן)].

ובין מה שהעשירים סובלים קשות ממחלוקת אחר מחלוקת, ומשפטים לרוב בכל מיני דיונים בבית דין ולהבדיל בבית המשפט, ועגמת נפש, והפחד שלו שיחסר ממנו, עד שהוא בורח עוד ועוד מהעניים שמא יבקשו ממנו כסף, וחייהם מלאים פחד תמידי שמא יגנבו ממנו רכושו או יהרגוהו, וחי בתוך תא (כמו שיש בגן החיות שסגור ומוסגר בקני ברזל סביב דלתו, והוא חושב שזה ביטוח שלו! ושכח שרק המזוזה השמירה, דשכח שהקב"ה שומרו על ידה, ועוד דהוא כארי ודב בתפיסה! ומתקן כל מיני דברים להזעיק אם באים גנבים, וכרוך, הרבה פעמים, בחששות של חילול שבת ועוד איסורים, וכו'. ד' ירחם עלינו שלא נדע מעשירות, אמן סלה.

ולכאורה א"כ איך נבין דברי הספורנו שהברכה היא הצלחה יותר מן המספיק לו - והא סכנת נפשות היא.

אלא לכ' פשוט אם הקב"ה נותן לו (ולא שעושה השתדלות להשיגו!) ודאי נותן הכחות לעמוד בנסיון הזה, דברכה כוללת שיהא הכל על הצד הטוב. ופשיטא שאדם כזה יבין שכל דבר שמקבל שאין לו צורך אמיתי לעת עתה (ועוד פשיטא ופשיטא דאינו דואג ליום מחר כלל) בודאי יתן מיד לאחרים, ובזה מובן הברכה הנזכר כאן.

ומעשה מאלפת מובא בקונטרס הנפלא הנקרא יוסף עבד ד' על חיי הרה"ג ר' יוסף ליבערמאן זצ"ל רב דבהכנ"ס סדיגורא ברחוב שמואל הנביא בירושלם ורה"י דשומרי החומות, בע"מ משנת יוסף ועוד, ששאל את פיו א' מחתניו כשנעשה רב בביתר האם יש לו לעקור דירתו מירושלם לשם או לא, והגר"י זצ"ל שאלו בחזרה - האם עשית השתדלות להשיג רבנות זו? וענהו שלא עשה כלום, הם ביקשו ממנו. המשיך הגר"י זצ"ל - א"כ זה מן השמים ויש לעקור - ודברים נפלאים לימד לנו הגר"י

ח) הרוצה לחיות חיים סל צינוני - לא מלא חובות (ועניות) ולא עשירות - האם זה נגד התורה?

ע' בספורנו וז"ל, ראה. הביטה וראה שלא יהי' ענייך על אופן הבינוני כמו שהוא המנהג הרוב [א"ה - היינו הגוים] כי אמנם אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה, והם שני הקצוות, כי הברכה היא הצלחה יותר מן המספיק על צד היותר טוב, והקללה היא מארה שלא יושג המספיק, ושניהם לפניכם להשיג כפי מה שתבחרו, עכ"ל. רואים שאין בינוני אצל יהודי אלא או גָּאָר או גָּאָר (או לטוב או למוטב), ואפשר ההסבר הוא דאין דברי רשות בבני ישראל, אלא או מצוה או עבירה, כדברי החוה"ל, וכיון שכל החיים תלוין באלו מובן הכל.

ואפשר, (רק) לשבר את האוזן, לומר דגזירת הק-ל-ית' כך (שאין בינוני) כדי שאדם יראה תמיד יד ד' בחייו, וממילא יבין שיש בעל לבירה ויפשפש במעשיו תמיד, ויבטח בד' שיעזור בכל מצב. וראי' (או זכר) לדבר ממה שכתב הספורנו על דור המבול, דמשמע מפירושו שבאו לידי חטא כיון שהאזיר הי' כמו עונת אביב כל השנה - לא קר ולא חם (דרך אח"כ כתיב קיץ וחורף לא ישבתו, אבל קודם לכן לא הי' קיץ ולא חורף, ע"ש). וכל העולם התרגלו שתמיד טוב, והרגישו שאין מי ששולט על העולם תמיד, אלא הכל הולך מעצמו. ולכן חשבו שאין בעל לבירה, ואין טעם למנוע מלעשות כל מה שלבו חפץ, ודבר עמוק הוא.

בפרט דכהיום הרבה מאחינו בני ישראל פרקו כל עול, ר"ל, מחמת שחיים בחיים של שפע, בפרט עשירי העם, ד' ירחם עליהם ועל כולם, ורואים החורבן הנורא. ונראה דצריך להיות מכאן חיזוק גדול לכל השקוע בחובות, או שאר קושי, דכל אלה גורמים לו לזכור, כל רגע, שיש בורא עולם עמו, והוא עשה ועושה ויעשה כל המעשים!

ועוד חיזוק להתחזק בבטחון בכל מצב - שכל רגע יכול הכל להתהפך לדרגה עילאה של ברכה יותר מן המספיק לו, וע' לקמן, הסבר על הטמון כאן.

ב) האם כלאי שיהא לאדם יותר מן המספיק לו? (ספורנו)

נראה דסכנה לאדם, ועלול לגרום גאווה ושכחת ד' [וגם צרות רבות, ל"ע ול"ע, בין בשלו' בית, וכמעשה שהי' שעשיר א' לא מצא אוריאפלאן - שנוסע באויר - לנסוע למקום שרצה לשחק שם איזה משחק עם כדור קטן שדוחים עד איזה חור בקרקע, הבלי עוה"ז, (כדרכם בכך נעבאך), ובליית ברירה [?] קנה אוריאפלאן ונסע. כששמעה אשתו על מעשיו, כעסה ולקחה נקמה, וקנתה לעצמה ספינה מפוארת! מעשה (של משוגעים אבל מעשה) שהי' לפני כשלשים שנה - נו איפה השלו' בית? ולא מעשה בודד הוא אלא רוב עשירים גרושים הם ופשוט הוא, דהא כתיב לתאוה יבקש נפרד, ומי שיש לו מאה רוצה (ומתאוה) מאתיים! (ע' קהלת רבה א' ל"ד). ועוד לזאת דהכלל הוא (ויש חוץ מן הכלל [ולא מצאנו ולא ראינו אבל לא ראית אינו ראי!]) שאין לאלו מדת הוותרנות, ולכן קשה מאד הדבר שישירה שלו' בית בתוך ביתם. ועל כל א' וא' שריחם עליו מן השמים להיות שקוע בחובות וכדומה חובת גברא לשיר שיר חדש כל יום על הצלת נפשו ונפשות ביתו, וכל המשך דורותיו. וכמו כן אנחנו בעצמינו משבחים לד' אלוקינו שהזיידע (סבא) שלנו אבד כל הונו כשנפל הדאלאר בשנת תרפ"ט בעמ-ריקה, דע"י א"מ זצ"ל גידל אותנו במדת הסתפקות - מלא פשטות, ובלי שום מותרות, ולהעריך כל דבר שיש, ולא להתאוות לעושר כלל, הודו לד' כי טוב!

ונזכה להכין עוד קודם המועד, ולזכות את כל ישראל ע"י התשובה שלו וכדכתיב בשלי הרע (יונה) וממילא בשלי הטובה! כ"נ. ואולי אפשר לנו להציע עוד דרך, והיא - שאע"פ שהברכה היא דבר כללי לכל ישראל, עדיין כל א' צריך ראוי מיוחדת שלו, שכל א' מקבל לפי ראות עיניו - וכדאמרי אינשי לענין ראיית כוס עם חצי ממה שיכול להכיל - יש שאומרים שהוא חצי מלא, ויש שטוענים שחצי חסר, הראשון חי חיים של אושר, והשני תמיד חסר לו, וכמו כן בכל ברכה שאדם מקבל צריך לעבוד על הראוי שלו, ולכן ראה בלשון יחיד הוא, ודו"ק. ושוב הכל תלוי באמונה. להאמין תמיד שהכל לטובה, ואח"כ בטחון על להבא שאקבל מה שאצטרך כל רגע מכל חי, וממילא שמח בחלקו תמיד, דרואה רק הצד הטוב בכל מה שמקבל.

וע"ע בערוגת הבשם על הפרשה דתיבת לפניכם קאי על העצות, וראה קאי על הברכה - דזה לפי כל אחד ואחד ולפי השאיפות שלו (כ"ש). ולענין לראות (ראה) את הברכה בכל דבר - נכלל בזה גם (או בפרט) [להודות לד' על] הא שנתן לך הקב"ה הורים קשה יום כשולך, או הורים שהם תמידים כבעס או בטענות עליך, או אפי' מכין שלא לצורך, ובטעמים דחוקים מטילין עונשים וגדרים שנראים מוזרים לכל בר שכל, וכל הדומה לכל הנ"ל - יש לבר דעת לקיים נחפשה דרכינו ונחקורה למצוא הברכה העצומה הטמונה במצבו - כגון להכיר עד כמה נסתלק חתיכות גדולות מגיהנום שלו, או להכיר עד כמה שכר מקבל הוא על כל רגע של שתיקה, וכמבואר באגרת הגר"א, שכתב לאשתו (!), וז"ל - והכל יביא במשפט - על כל דיבור, ולא נאבד אפי' דיבור קל. ולכן אני מזהירך שתרגילי בכל היותר תישב יחידית, כי חטא הלשון על כולך, כמו שאמרו חז"ל: אלו דברים [נפרעים מן האדם בעולם הזה, והקרן קיימת לו לעולם הבא, וכו'], ועל [לשון הרע - כנגד כולם. ומה לי להאריך בזה העון, החמור מכל העבירות? כל עמל האדם - לפיהו: אמרו רבותינו זכרונם לברכה, שכל מצותיו ותורותיו של אדם, אינו מספיק למה שמוציא מפיו, מה אומנתו של אדם בעולם הזה? ישים עצמו כאילם, וידביק שפשוטיו כשתי ריחיים. וכל כף הקלע - הכל בהבל פיו של דברים בטלים. ועל כל דיבור הבל צריך להתקלע מסוף העולם ועד סופו. וכל זה בדברים יתירים, אבל בדברים האסורים, כגון לשה"ר ושקרים וחניפות וליצנות ושבועות ונדריים ומחלוקת וקללות וקלות, ובפרט בבית הכנסת, ובשבת ויום טוב, על אלו - צריך לירד לשאול, למטה הרבה הרבה מאוד, ואי אפשר לשער גודל היסורין והצרות, שסובל בשביל דיבור א'. ולא נאבד אפי' דיבור אחד שלא נכתב. בעלי גזפין הולכין תמיד אצל כל אדם ואדם, ואין נפרדים ממנו, וכותבין כל דיבור ודיבור. כי עוף השמים יוליד את הקול, ובעל כנפים יגיד דבר. אל תתן את פיך להחטיא את בשרך! ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא: למה יקצוף לאלוקים על קולך, וחיבל אמ מעשה ידיך, עכ"ל הקדוש והטהור. ברכה עד בלי די, ושמחה עדי עד, ועליי' בלי גבול, והרגש של אשרי חלקי בחיים! תמיד! ואין ברכה כמות!

7) למה מספיק אס תשמעו אל מלות ד' (דמשמע שא"ל מעשה כפועל אלל שמיעה בעלמא סגי)?

ע' באבן עזרא דבר עמוק, וז"ל את הברכה אשר תשמעו כי בשמעכם הנה אתם מבורכים וכו', עכ"ל. משמע שרק לשמוע, אפי' קודם העשיי', כבר מבורכים. ואפשר כוונתו דמי שמוכן לשמוע ורוצה לשמוע, הא לבד דבר גדול ונורא עד אין לשער, וסברא פשוטה היא, דע"י שמיעה ועוד שמיעה ועוד שמיעה, הדברים נכנסים לתוך הלב, וכלשון ר' יונה בשע"ת (ב' י"ב) עה"פ במשלי ט"ו ל' - ל"א, וז"ל שלמה המלך אמר מאור עינים ישמח לב שמועה טובה תדשן עצם, און שומעת תוכחת חיים בקרב חכמים תלין, ויש לכל חכם לב לדעת כי לא יתכן שחיבר שלמה המלך ע"ה דברים בטלים כאלה חנם בתוך דברי מוסר ויראת ד' וכו' אכן זה פשר דבר, מאור עינים ישמח לב, העין אבר נכבד מאוד, כי יראו בה המאורות המשמחות את הלב, ונכבד ממנו האזן כי ישמע בו שמועה טובה המדשנת את העצם שאין בו הרגשה, ולא ידושן בראית עינים, בלתי בתענוג יתר, עכ"ל, וע' בספר שיחות מוסר מהגר"ח שומאלביץ זצ"ל על זה (עמ' קפ"ח), וז"ל כבר אמר ישעי' הנביא (נ"ה ג'): שמעו ותחי נפשכם, אין לך דבר המח' את הנפש כמו השמיעה. ואומר: און שומעת תוכחת חיים בקרב חכמים תלין (משלי ט"ו ל"א), אפילו הדיוט השומע תוכחת חיים מפי החכמים, הרי הוא מתדבק

זצ"ל, ולכאורה ראוי לזה ממעשה בסוף מדרש רבה שמות בעמ' האחרון בפ' פקודי שרשב"י אמר לתלמידיו שאם רוצים כסף קח לכם (ממה שהביקעה נתמלא דינרי זהב [יש מאין!! וכהגמ' בנדרים (מ"ט: נ'). על ר' יהודה בר אילעי שנתהווה תחת המחצלת שישב עליו דינרי זהב - אלא הבעל בטחון למעלה מדרך הטבע הוא, בעולם אחר הוא, וכמו כן המעשה אצל אשת ר' חנינא בן דוסא (תענית כ"ה). שנתהו חלות ועיסה מאין - יש מאין! אלא פשוט מאין! יבוא עזרי! אבל הזהיר להם רשב"י שכל מי שלוקח מכסף זה נוטל מעוה"ב שלו, ומשמע בספר מדרגת האדם (דרכי בטחון סוף פ' י"א) שטעם שלוקח חלקו מעוה"ב (אע"פ שכסף כשר הוא!) אלא כיון שיש כאן מעשה השתדלות, א"כ אין מוכח שהכסף מיועד לו מן השמים! ע"ש היטיב, ולפי דברי הגר"י זצ"ל מובן הכל, ודו"ק.

בחודש מנ"א תשפ"ד שמענו מעשה נורא, נורא ממש, עד שכמעט א"א להבין ולהאמין כחות האדם, אע"פ שהלה הוא בן תורה אמיתי, ובן עליי', אבל עד כדי כך - נורא ואיום - והמעשה הוא - שכשנולד אחד מבנותיו הי' איזה תקלה, והרופאים (שעתיים לגיהנום ממש, ר"ל, וכדברי חז"ל [קידושין פ"ב.]) רצו לנסות מה יהי' אם ממשיכים התקלה לזמן קצר, בלי לסדר הדבר, ולבסוף גרמו שהבת היא חולנית, ד' ירחם עלי' וישלח לה רפואה שלימה בקרוב ממש, וכשאמרו לו שהוא יכול ללכת לבית המשפט ולהוציא מבית הרפואה י"ג מיליון שקל לא רצה לשמוע!

למה? (והא כסף מנין וכאן כסף כשר לחלוטין! וכצחות בפסוק (קהלת י' י"ט) כסף יענה [יתן תירוצים לכל הדרכים, אפי' עקומים, להשיגה!] את הכל! אלא אמר, עם שכל טוב שרק תורה, תורת ד' תמימה, יכולה לכלכל - והוא דאם יעשה משפט וכו' - הוא ירגיש שהם עשו לי וזה שקר וכזב, דהקב"ה עשה לי, דאין עוד מלבדו! כחות הנפש למעלה למעלה למשכיל, ולימוד עצום, לימוד עצום, לימוד עצום לכל בר לבב. ולא נדע שום שוד ושבר ולא שום נסיונות גדולות, אלא לשמוע אך ורק בשורות טובות, ולעשות רצונו ית' בשלימות העבודה תדירה, אמר! וע' בגמ' יומא (ל"ה:): שאמרו לנו חז"ל, וז"ל שם, אמרו [א"ה - י"ל מי הי' האמרו] עליו על רבי אלעזר בן חרסום שהניח אביו אלף עיירות ביבשה, וכנגדן אלף ספינות בים ובכל יום ויום נוטל נאד של קמח על כתיפו ומהלך מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה! וע' בשיחות מוסר (עמ' קס"ג), וז"ל, עשיר בא לדין, מה הוא אומר: עשיר הייתי טרוד בנכסי, ולכאורה קשה מה תשובה היא זו בבית דין של מעלה, האם זו סיבה מוצדקת להתבטל מן התורה, ויש לומר על דרך הרעיון [והוא אמת, אף שאינו כפשוטו] דכוונת טרוד הייתי בנכסי, היינו לעשות חסד וצדקה וצרכי מצוה והצלת הכלל. ועל כך עונים לו, כלום עשיר היית יותר מר"א בן חרסום, שהיו לו אלף עיירות ואלף ספינות, והי' יכול לעסוק כל ימיו ושנותיו בהצלת העולם, ובכל זאת לא ביקש אלא תורה, והי' מהלך מעיר לעיר ומישיבה לישיבה ללמוד תורה, עכ"ל הטהור ומטהר, ופשיטא שהטעם הוא כיון שתלמוד תורה שורש ועיקר כל התורה כולה והוא מקור החיים. (ע"ש דכתב כן על התביעה שכל א' צריך להיות כמו הלל, או כר"א בן חרסום, או כיוסף הצדיק לענין ת"ת - והא הם היו גדולי עולם ומה שייך לחייב אותי להיות כדרגתם, אלא כנ"ל, דלענין לימוד התורה כל א' חייב למעלה מהכחות) ונפלא הוא.

וא"כ שוב עלינו לשאול מה הברכה באלף עיירות וכו' - אלא אפשר לומר שהברכה היתה הנסיון שבהם - כמה יעשה, והא גופא שעמד בנסיון בשלימות העבודה ועשה מה שצריכים לעשות למי שנותנין לו כסף מן השמים נתברך הוא בהא ובבא! וכמו כן אצל כל א' כשיש לו איזה דבר או ממון מיותר, פשיטא שיחפש לפזר (ולכרכר משמחה) לכל מי שאפשר, (או לכה"פ לתת בהלוואה לאחרים וכו'), וכמו שאומרים על גדולי עולם שלא רצו להשאיר פרוטה א' בבית בסוף היום, ולכה"פ שאיפות, שאיפות, (וע"ע בדברי המ"ב סי' קנ"ז סק"ד לענין שלא ישאירו אוכלין למחר, דנפסק להלכה למעשה ליהרר בזה, עש"ה, ושוב שאיפות!)

ג) למה מתחיל ראה בלשון יחיד וממשיך לפניכם לשון רבים? ומה הלימוד לנו?

ע' באב"ע שלכ' הקשה כן, וצ"ע מה תירץ (שמשמע שמדבר לכל א' וא', וצ"ע). וע' בכלי יקר שמקשה ומאריך בדברים נעימים - שכל העולם כחצי חצי, וכל א' מכריע כל העולם, וכו'. ודבר חשוב הוא לנו ערב א-ל-ו-ל,

בהם **ונפשו קשורה בנפשותם עד שנמנה עמהם**, ובקרב חכמים **ילין**, עכ"ל שיחות מוסר, ומובן שעיקר גדול בעבודת ד' **ותשובה** (ובפרט בערב א-ל-ו-ל!) היא להיות מוכן לשמוע, ולהטות אוזן לשמוע באימה, ומרפא לכל הנפש, **אשרי השומע באמת** – וכיתרו – **וישמע יתרו** – היינו דערהערט! (שהבין!), והבא לטהר מסייעין אותו (**הרבה**). ידוע שלדאבוננו יש הרבה מבני ישראל, אפי' הנקראים חרדים, שאינן רוצים לשמוע אודות דקדוקי מצות או דברים שלא הורגלו בהם (דנהגו באופן אחר עד עתה **ואינן מוכנים לשנות**). ועל זה כתב רחמנא שאם **מוכנים לשמוע** כבר **מבורכים**, אשרי אדם עוז לו בבוראו, דיש כאן מדת **המבקש!**

וידענו גם ידענו על כמה וכמה שקשה להם לקרוא (וממילא **לשמוע**) ברשימה של דברים **שאין עשיר כמותו** [הנדפס כמה פעמים בקונטרס שער מציון על הלכות המועדים, וכן בשו"ת זה זכינו להדפיס! כמה פעמים, והרבה העידו שהרשימה שינה את השקפת חיים שלהם לטובה!] אבל אלו הנ"ל שקשה להם הוא מפני **דמפחדים** אולי אולי יצטרכו **לשנות** את הנהגתם, **אכל האמת היא שכו"ע מודים** – אשרי מי **שעמלו** בתורה ובמצות. ועוד לזאת יש שהעידו על עצמם שתלו דף זה בביתם כדי שיהא **שאיפות**, ואשרי חלקם בחיים.

ועוד דרך כדברי ר' **יונה באבות** על המשנה כל שמעשיו מרובין מחכמתו חכמתו מתקיימת – והא איך עושה יותר ממה שיודע? ומתרג' ר' יונה דאם מוכן ומקבל לקיים (כל) מה שילמוד (**כשישמע**) אז אפי' **בשמיעה** לבד נחשב כאילו עשה, וי"ל.

ונראה דהכל תלוי בבטחון, וכעין **נעשה ונשמע** דאמירה זו היתה **מלאה אמונה ובטחון** עד שזכו כל א' מכלל ישראל לב' כתר – כתר א' **לכל** תיבה! דעל ידי זה זכו להיות **ממלכת** כהנים – מלך על כל העולם כולו ועל כל העולמות! (ומלך יש לו כתר!) – דבר **נשגב עד מאד!** ולשון מלך (וגדלותו) הוא שיכול להיות נמלך ממה שחשב (או נהג) עד עתה, וגם כאן – **דמוכן לשנות דרכו**, מוכן **לשמוע** צד השני אע"פ שאפשר שיצטרך להחמיר בדבר שהי' מיקל בו, וכדברי ר' יונה על המשנה (שם פ"ד מ"ה) בלומד **ע"מ לקיים**, וז"ל, רבי (שמעון בנו) [א"ה] – לפנינו הגרסא רבי ישמעאל] אומר הלומד על מנת ללמד. פי' חס ושלום שאין זה מדבר בלומד על מנת ללמוד ולא לעשות שזה אין מספיקין בידו לא ללמוד ולא ללמד **אלא על מנת לעשות איסור והיתר כמשמעו**<sup>א</sup> **לא שיטרח ויעיין הרבה (אלא) [אולי] ימצא איסור בדברים המותרים**<sup>ב</sup> **אך לוקח הדברים כפשוטן** מפני כך אין מספיקין בידו אלא כפי מחשבתו ללמוד וללמד:<sup>ג</sup>

**והלומד על מנת לעשות מספיקין בידו ללמוד וללמד ולעשות**. ר"ל שדעתו לפלפל בלימוד **כדי לדעת אמתת הדברים ורצונו לטרוח כמה ימים ושנים**<sup>ד</sup> **להשיג דבר קטן**<sup>ה</sup> **ולנהוג עצמו על פי האמת** הרי זה למד על מנת לעשות. שכל עיקר מחשבתו אין כי אם אל המעשה **להיות אמת**<sup>ו</sup>. ולפיכך מספיקין בידו ללמוד וללמד **ולעשות** שהכל בכלל המעשה: (פי' ר' יונה על פרקי אבות פ"ד משנה ה'). ומה נפלא לפי זה מה שמוסרים תלמידי הח"ח בשם רבן (ורבן של כל ישראל) **בספר מאיר עיני ישראל** – שכל מי שיש לו יראת שמים **הכל אסור** (עד שיודע בבירור שמותר, כ"מ שם), ומי שאין

<sup>א</sup> י"ל כגון לקרוא בספרי הקיצורים שיש כהיום (וע' בפלא יועץ חלק אסופות שדבר פשוט הוא שאין לסמוך על שום א' מן הקיצורים אלא חלומרא ולא שום קולא כלל וכלל, ודבר הוא). ורואה שזה מותר וזה אסור והוא בולע הכל בלי לעיין [וכדברי ר' יונה], ר"ל מהאי דעתא.

<sup>ב</sup> יש לדייק בלשונו הזהב – דלכ' מי אמר שצריך לחשוש שיש איזה **איסור** דבר שנפסק **שמותר** (כל זה מייירא אם המחבר באמת בר סמכא דאז אפשר לומר שיש כאן פסק דמותר, והרבה פעמים אע"פ שהמחבר למד הסוגיא בעיין עדיין לא בא להיתר הוראה – וק"ו לא להיתר – וע' היטב בכל הסכמה והסכמה לספרים אלו, שכמעט כולם אינם נותנין שום סמכות להמחבר אלא אך ורק שהוא איש נעים, והרבה פעמים כל ההסכמה אינו אלא שיש בספר זו הרבה מראי מקומות [זאת אומרת שאין להשתמש בהפנים אלא המראי מקומות, והבן. ולענין **להבין**, שמענו מפה קדשו של מו"ר הרה"ג ר' מענדיל שניאור זלמן ב"ר שלמה צבי אטיק זצ"ל שאפי' עבור מראי מקומות אין להשתמש בהם **כלל**], ודרך בנ"א להסתכל על שמות המסכימים ולא תוכן דברי' וטועים הן, **נע"ע בס"ח עולם מהסטיפלער זצ"ל** ח"ב פ"ח בהג"ה שצועק בקול רעש גדול שאין לפסוק מספרים כאלו אע"פ שיש בהם הסכמות. עש"ה) אלא מוכח מדבריו של רבינו מורינו ומורה דכל כלל ישראל דיש לפקפק ולחשוש ולחקור היטב, ע' לקמן. **נע"ע בפמ"ג דכותב בדמע על הקיצורים שבימיו, וכן בפלא יועץ הנ"ל שאין לפסוק מהם אלא לחומרא (ומי יודע אם לחומרא לא יביא לידי קולא. ד' ישמרינו) עיני שם היטב, ושוב הראו לנו שכן כתבו כמה וכמה גדולי עולם שליט"א וצ"ל על כל הספרים של היום וכמו שכתבנו, וד' דברים צריכים חיזוק – תמיד.**

לו יראת שמים **הכל מותר** עד שיתברר בלי ספק שאסור, והבן הרבה ותעלה תמיד, בדוק ומנוסה.

**ובוטח** בד' שיתן לו הכחות לעמוד בו, וזה כל האדם.

(ה) **האם הי' לריך מדת הבטחון בד' כדי לאבד את כל המקומות ולנתן את מזבחם ולקצור את מלכחם ואשרי' לשרף בלש וכו'?**

ע' בגמ' (סנה' ק"ב): שאמרו לנו חז"ל שעד שביטלו יצרה של עבודה זרה, אפי' גדולי עולם, כמלאכי ד' צבקות היו רצים אחרי' **בכל** כחותם, וכלשונם (בערך) היו מגביהים שולי בגדיהם כדי לרוץ מהר לעבדה. ומבואר מזה שהי' לה כח עצום, וכמו מה שאמרו חז"ל (חולין ז'): על כשפים שמכחיש כח של פמליא של מעלה, דבר שא"א לנו להבין כלל וכלל, אלא לדעת שהי' כח ששולט באופן נורא.

ועוד לזאת שראו אלו, שחיו בתקופה זו, מופתים **כל** יום אצל ע"ז זו או זו, והי' נראה שבאו הישועות ע"י עבודת העבודת הכוכבים, וכמו שאמרו לנו חז"ל (ע"ז נ"ה). שאדם יצא מבית הע"ז, מיד קיבל את הישועה שלו, רפואה, פרנסה, זיווג, הכל בדרך **פלא**. והסבירו שלא הי' כמו שהי' נראה לעין בשר ודם אלא שהישועה בין כה הי' צריך לבוא בשעה זו, והקב"ה סידר שיכנס לתוך המקום הטיפלות שלהם מקודם כדי שיהא נראה לו שבאה ע"י הע"ז **כדי להכשילו**, אבל הרואים ראו בעין בשר רק שהע"ז עשה לו הכל.

א"כ מובן כמין חומר כמה כחות הנפש מלאות **בטחון בד'** היו צריכים כדי לאבד, לנתן, ולשבר, ולשרוף דבר שפחדו פחד עצום מכחותיו.

ונראה דחזוק גדול לנו בכל עבודה שלנו – שאפי' יש ירידות, יש תקלות, יש **עייכובים**, יש (מה [שיש] שקורין) משברים, יש זמני יאוש, ועצבות, ועל כולם **עצלות**, ואחר כל זה לא נשאר לנו אלא **בטחון** שנעמוד על דעתנו היום ע"י שנשען אך ורק על אבינו שבשמים, [ואע"פ שעמידה ע"י סמיכה לאו עמידה היא אבל ע"י סמיכה על הבורא ית' **אין עמידה כמוה!**] ואפי' אם שבע נפול **נקום ונילך ונעלה** בהר ד' בהר הקודש, כ"נ ובודאי נראה, אמן.

וכמו כן בכל הדברים שההמון מחשיבים (**ומחזיקים**), כגון הנאות העולם וכלים החדשים (וכמו שאמרנו לא' שאינו לפי כבודך להחזיק פל, וענה לנו שא"א לו ליפרד ממנו דהוא **אדוק** בו, **אדוק**, ר"ל! כך ענה – דגילה לנו **האמת**, כך הוסיף).

וזכינו בחודש מנ"א תשפ"ב למצוא דברים נפלאים מאת הגרמ"ד סאלאווייציק זצ"ל בענין חומר הכרוך בכלי הנקרא פל, וק"ו מה שרואים כהיום, ר"ל, ועל כל א' להתחזק כמה דאפשר, וז"ל – שנת **תשנ"ט**. בשעתו בעת שהפיצו בארץ ישראל השימוש במכשירי הפלאפון, והדבר הפך לנחלת רבים, אך באותם הימים עדיין לא ידעו ולא שיערו עד כמה מכשיר זה יפריע **בכל** מהלך החיים, **ובמיוחד** אף אחד לא תיאר לעצמו כמה זה יפריע ללימוד בבית המדרש ולתפילה בבית הכנסת. אבל רבינו תפס מיד, והבין כמה ביטול תורה מכשיר זה טומן בחובו.

יום אחד עם גמר השיעור אמר רבינו שהוא מבקש לעורר על משהו, והביא את הגמרא מסכת ברכות (דף נ"ג ע"א), וקרא מתוכה: תנו רבנן היו יושבין בבית המדרש והביאו אור לפניהם, בית שמאי אומרים כל אחד ואחד מברך לעצמו, ובית הלל אומרים אחד מברך לכולן משום שנאמר **ברוב עם הדרת**

<sup>א</sup> יש ללמד, ויש לפסוק – וב' דברים נפרדים הן – ואין הלכה למעשה מן הלימוד או המלמד כדאיאת בפירוש בגמ' ב"ב דף ק"ל, עש"ה. ואנשים טועים טעות חמורה, ועלינו להתאונן ולהתפלל מעומקא דליבא.

<sup>ב</sup> בשלמא ימים (ואפי' זה דבר נורא דמי הוא זה דיש לו אפי' שעה א' להתעמק בהלכה כדבעי) אבל שנים – היינו אין שיעור להחיות כאן – **וזה תכלית כל התורה** – ללמוד ע"מ לעשות.

<sup>ג</sup> ובשלמא דבר גדול אבל דבר קטן מאן דכר שמי', אלא כאן גילה לנו ר' יונה דתורה אינו כמנהג דברי עוה"ז אלא בתורה כל דבר דובר שוה יותר מכל הון דעלמא – מאלפי זהב וכסף – ומי שעומד על יסוד זה הוא המאושר שבמאשרים, כידוע. וכמאמר ששמענו מפ"ק של מו"ר הרה"ג ר' מענדיל שניאור זלמן ב"ר שלמה צבי אטיק זצ"ל – **בירור הלכה** אינו כסנדלר, דאם עושה המנעל קצת יותר גדול או קצת יותר צר אינו מְשַׁנֵּה כ"כ – אלא הלכה כמי שחותך יהלומים – כל נטי' אפי' כחלק א' מאלף נשתנה הכל עד אין לשער. וע"ע במס"י סוף פ"א, ועוד יותר ע' בספר חוה"ל שער תשובה פ"ה, וז"ל – מרחיקים אפי' **מאה שערים של היתר כדי שלא לבוא לשער א' של איסור!** וכן הוא בספר ראשית הכמה שער קדושה פ"א, ע"ש, והכל עולה בקנה א' לעשות נחת רוח לבורא ית' שמו!

<sup>ד</sup> וי' בספרנו עה"פ **וישמען ישורון ויבעט** – דאפי' **בעלי תורה** התחילו להתעסק בהבלי עוה"ז וא"א להם להבין דקות האמת – וזה **צרה גדולה** בפרט בדרך יתום שלנו מלא נסיונות של **תאוות עוה"ז** בכל צעד וצעד וכל שעל **ושעל** – ונמצא שהמלחמה פנים ואחור – דכל מקום שפונה יש עוד מקום מכשול מלא תאוות – וטעון תפילה ובכי' **ותחנונים ידבר רש** לפני כל יכול ית' להצילנו מכל דבר רע, ונוכח להגיע לאמת אמיתו ולהבין כל התורה קלאר, בעמקות נפלאה עד שמעתא אליבא דהלכתא, בשמחה **וביראה**, אמן, סלה!

מלך. בשלמא בית הלל מפרשי טעמא אלא בית שמאי מאי טעמא, קסברי מפני **ביטול בית המדרש**. ופירש"י: שבזמן שאחד מברך לכולם הם צריכים לשותק מגרסתם כדי שיתכוונו כולם וישמעו אליו ויענו אמן. תניא נמי הכי של בית רבן גמליאל לא היו אומרים מרפא בבית המדרש מפני ביטול בית המדרש, ופירש"י: מרפא לאדם המתעטש, שרגילים לומר אסותא, ע"כ.

**ואמר רבינו** דחזינן מהכא כמה שקדו חז"ל ושמרו שלא לגרום ביטול בית המדרש, ולא להביא לביטול תורה דרבים, שהרי בית שמאי לא חיישי משום כך לענין **ברוב עם הדרת מלך**. וגם מחמת זה אין אומרים אסותא בבית המדרש שלא לגרום ביטול תורה בבית המדרש. נו, מי שנכנס לבית המדרש (להיכל הישיבה) ובכיסו נמצא מכשיר פלאפון, ובאמצע הלימוד המכשיר שבכיסו משמיע קול צלצול, (א"ה: אז השמיע רק צלצול, היום מכשיר הפלאפון מתנגן לו מכיסו), לא רק שזה מפריע לבעל הפלאפון שמפסיקו ממשנתו ומנתק אותו מלימודו, אלא שזה מפריע גם לשאר בני הישיבה וגורם ביטול תורה דרבים, וזהו ביטול בית המדרש לכל דבר. שהרי כל מי ששומע את צלצול המכשיר כשהוא מתעמק בלימודו מפריע לו הדבר ומנתק אותו ממחשבתו, וזהו אחריות של ביטול בית המדרש. ע"כ הוא אומר **שאין להכניס את המכשיר הזה ולא לדבר בו כלל וכלל בתוך היכל הישיבה**, עכ"ל מספר החשוב ישרון שהוציאו לאור דברים לע"נ הגרמ"ד סאלאווייציק זצ"ל בטוטו"ד דברים נפלאים **ממש**. וחלק זה הנ"ל הוא מא' מגדולי תלמידיו של רה"י והוא הרה"ג ר' יצחק פרנקל הי"ו, **ותשואות חן חן** לו ולכל אשר לו.

**באר יעקב תשרי ה' תשס"ה**

**אחי ורעי עם בני התורה והישיבות בכל מקום שהם, על של עתה באתי, בדבר החזון הנפרץ בשנים האחרונות הוא הטלפון הסלולרי המפריע הגדול לתלמוד תורה, אך בזמן האחרון נתברר, כי מלבד זה המפריעים גדולים של עיקרי הדת והקדושה בו, והרבה פרעות רוחניות פרע בבני הישיבות ר"ל, וצריך לעשות תיקון גדול.**

**על כן אמרתי אשיחה זאת דאגתי. אחי עמלי התורה. אל נא תרעו. ושימו לבכם בכל עוז, ואל תרפו ותשיחו דעתכם מעמלה, כי היא לנו עוז ואורה, ושימו דעתכם לקיים הכתוב ובלכתך בדרך, וגם מחוץ לכתלי ביהמ"ד לסלק המפריעים האלה מלידבק בתורה וקדושתה, כי יש בזה דברים המטמטמים את הלב, ד' ישמרינו.**

**ולראשי הישיבות יאמר, הביטו אל צאן מרעיתכם המה התלמידים מקיימי עולם, והסירו זאת המכשלה, וטהרו לבבם לקבל תורה ויראה, ושמרו על הישיבות המה ד' אמות של הלכה, לבלתי הכניס דברים המהרסים ד' אמות אלו של הקב"ה.**

**וידי תיכון עם ועד הרבנים שהוקם לעמוד בפרץ ולגדור גדר, שד' יצליח בידם להעמיד את בני התורה על התורה ועבודת ד', ולתקן דברים אשר יסירו מעלינו הצחן הזה ונזכה ללמוד תורה בטהרתה ככתוב כי ד' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, עדי נשמע קול מבשר במהרה דידן.**

**בברכת התורה,  
מ.ש. שפירא**

**מנחם אב ה' תשנ"ח**

**לבני ישיבתנו שיחיו,  
ישאו ברכת ד'.**

**אין להחזיק בשום פנים ואופן מכשיר רדיו בישיבה ובפנימי, ואף טייפ עם רדיו, ולצורך הקלטת שיעורים אין להחזיק כי אם טייפ בלבד, ולמכשיר רדיוא יאמר צא טמא.**

וע"ע בדברי רש"י בסוף פרשת עקב עה"פ **פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם וכו',** שדוד המלך ע"ה אמר על עצמו (!) שאם הוא מגורש מלעסוק בתורה קרוב הוא לעבוד ע"ז, ע"ש, **ופחד פחדים הוא**. א"כ גם זה שייך לשאלה

דידן – דכדי לעקור (נטייל) ע"ז זו צריך **בטחון**, **בטחון** שיתחזק להיות **שקוע** בלימוד, ולהרגיש **מתיקות** הלימוד עד שיתקיים בו דברי האוה"ח הק' להיות **משתגעים אחרי!** ונאמר אמן. וע' בתשובה ל' בפרשת עקב בכתבים אלו באריכות. ועדיין צ"ע הגדר של פורש מן התורה, **ומשמע** דהיינו אז ער ליגט נישט אין לערנען (אינו **שקוע** בלימוד) ומחריד הוא אבל משמח העובד לשאוף שאיפות, וברוך שבחר בנו מכל העמים!

**(ו) וישבתם בלחץ אשך ד' אלוקים מנחיל אתכם והניח לכם מכל**

**אויכם מסביב וישבתם בטח – איזה חיזוק יס כאלו להלומד מוסר?**

אין אויב ואין שונא לאדם כמו היצר, וכדברי **החזה"ל** וז"ל, בן אדם! ראוי לך לדעת כי **השונא הכי גדול שיש לך בעולם הוא יצרך**, הנמסך (מעורב) בכוחות נפשך והמעורב במגז רוחך וכו', ואתה ישן לו והוא ער לך וכו', לבש לך בגדי הידידות. ומן החזק שבשלוחיו אשר יורה אותך וילחם אותך בהם, **שישדל לספק עליך אמתתך ולשבש מה שנתברר לך ולערבב את נפשך במחשבות כזבים וטענות שקרים**, וכו', וסיפק עליך מה שנתברר לך מאומנתך ודתך וכו', **ולא יעמוד לפניך בעמך** כנגדו וכו', **עכ"ל**. וא"כ יש מכאן חיזוק גדול, שהקב"ה יעזור ויגן ויושיע מהיצר הרע שלנו, הוא אומר לנו שהוא יניח ממנו את היצר הרע כולו, **וישבתם** – אפשר לפרש לשון **שוב** רמז לתשובה – שודאי תזכה לתשובה שלימה **בטח**.

**ודבר נורא** מוסרים בשם הגר"א גנחובסקי זצ"ל שהי' מבקש מאת הבורא ית' – **תציל אותי מעצמי!** ומובן ע"י זה הרבה הנהגות שלו, שהי' עושה דברים (הרבה) להפחית כבודו מאד, עד שכתבו תלמידיו **שא"א** לפרט כמה וכמה מן הדברים, שיכולים הקוראים לחשוב שהאדם הזה [המלאך ד' צבקות] **כאילו** לא הי' (שפוי) בדעתו! אלא עשה **הכל להציל את עצמו מעצמו** – נפלא נפלא נפלא, עד שמתוק ויקר, וחשוב, ומעולה בדמים (תרתי משמע), ומשמח לבבות וכל גופם ומהותם.

**(ז) ושמחתם ככל משלח ידך – איזה מדות טובות מרומזות כאן?**

נראה דכלול המדה טובה של **שמח בחלקו**.

והיינו דהצלחה (בכל) מעשי ידיו של אדם תלויין **בשמחה**, לכן נתן לנו רחמנא עצה להצליח – וכמאמר הגר"ח שמואלביץ זצ"ל נישט דער וואס איז מצליח איז פריילאך, נאר דער וואס איז פריילאך איז מצליח! (לא המצליח שמח, אלא **השמח** מצליח!) ונראה רמז לזה בדברי רש"י עה"פ **ושמח זבולון בצאתך** – כתב רש"י – הצלח, עכ"ל, היינו דע"י **השמח** יגיע הצלח! ויסוד גדול בכל החיים.

שו"מ בספורנו דבר נחמד, וז"ל, **ושמחתם וכו'.** עבד את ד' **בשמחה** כראוי לכל עובד מאהבה: **בכל משלח ידכם.** כי אז **תצליחו** את דרכיכם **ואז** תשכילו, עכ"ל. וע' לעיל מהגר"ח שמואלביץ זצ"ל ונראה מכאן ראי' ברורה לדבריו, אשרינו.

ועוד לזאת דיסוד **בשמחה** – בפרט **שמח בחלקו**, הוא להיות רגוע, וכלול בזה להיות סבלן, דמי שהוא סבלן הוא רגוע, ומי שהוא רגוע הוא **שמח**, בדוק ומנוסה.

ועוד פרפרת חכמה דאומרים בשם **האלטער מנאווארדאק זצ"ל דבר עמוק ונורא** [וצ"ל דלא נאמר אלא למי שכבר שמע דבר כזה פעם אחת, (וצע"ג)] – דאמר – אויב ביסט נישט פריילאך **יעצט** וועסטו קיין מאל נישט זיין פריילאך! (אם אין אתה שמח **עתה**, ברגע זו, לא תהא שמח לעולם!) ונראה דכוונתו דכיון דבכל שעה ובכל עת יש דברים שמפריעים שמחת החיים, אם כן אם לא תקבל הכל (מה שלא יתא), **בשמחה עתה**, לעולם לא תגיע לשמחה, ודבר הוא.

**(ח) אתם ובתיכם אשך ברכך ד' א' – מאי נפ"מ לנו למעשה מתיבות**

**אלו?**

**אמונה.** דחובת גברא לזכור תמיד שלא מן הסתם יש לאדם בנים ובני בנים וא"ח (הכל מרומז **בבתיכם**), ובית לגור בתוכו, לא דבר פשוט כלל וכלל – אלא **הכל ברכה** מאת ד' ית' וית'.

**(ט) לא תוסוף עליו ולא תגרע ממנו – איך אלס עובר על לא**

**תגרע – דלכאורה אלס הניח ג' פרשיות אין כאן גריעה במאור דהא אין מאור כלל?**

<sup>א</sup> והיום כל פל. מאכיל מה שהי' הדבר טמא הנ"ל מפני – כל הנייז זה טמא טמא יקרא – שמשמא הנשמה עד התהום, ר"ל, ר"ל, ר"ל, והבן.

צ"ע. וע' במפרשים דרכים להבין. (כגון שיש בכונתו לקיים בזה המצוה או דכיון שיש צורת המצוה אלא חסר בפרט א' יש כאן משום **בל תגרע**, וי"ל: ומצאנו הסבר נפלא בקונטרס תורת חיים שמוציא הרב א"ש דונט שליט"א מב"ב, וז"ל **לא תספו על הדבר אשר אנכי מצוה אתכם ולא תגרעו ממנו (ואתחנן, ראשון)**.

רש"י פירש לא תוסיפו כגון חמש פרשיות בתפילין חמשת מינין בלולב וחמש ציציות וכן **לא תגרעו**.

ובגמ' מצאנו איסור בל תוסיף בשני זוגות תפילין בעירובין צ"ו א', וכן שם לענין הישן בשמיני בסוכה לשם מצוה, ובר"ה כ"ח ב' בכהן המוסיף ברכה בברכת כהנים, והגיתנין במתן ד' שנתערבו בניתנין במתנה אחת, ובמנחות מ' ב' בהטיל למוטלת, ובספרי ראה מנין שאין מוסיפין לא על הלולב ולא על הציצית ת"ל לא תוסיף עליו, ובסוכה ל"ו ב' בהא דאמר רבא דה"ט דלר"י אין אוגדין את הלולב אלא במינו משום דצריך אגד ואי מייתי מינא אחרינא הו"ל חמשה מיני, פרש"י דהו"ל בל תוסיף, אבל לפמש"כ תו' שם ל"א ב' דמשום בל תוסיף לא מיפסל, א"כ הא דאמר סנהדרין פ"ח ב' דאי צריך אגד ומייתי מינא אחרינא הו"ל גרוע ועומד, ע"כ משום שהוא שינוי בעיקר צורת המצוה, וא"כ דכוותה יש לפרש בהא דרבא, ואין ראי' דאיכא בל תוסיף.

ולכאורה נראה דאיסור **בל תוסיף** הוא בדברים שאלמלא איסור זה, הי' מקום להוסיף מענין המצוה, וכמו בכהן שהי' מוסיף עוד ברכה, והיינו חושבים הדבר **לשבת**, והיינו דהתורה לא חייבה אלא הג' ברכות, אבל אם בא להוסיף **תבא עליו ברכה**, ודכוותה בניתנין במתנה אחת, הי' מקום לומר דלא חייב הכתוב יותר, אבל אי עביד טפי, שפיר טפי, וכן הישן בשמיני בסוכה, היינו משום דתשלומין דראשון הוא, ורק לענין פז"ר קש"ב הוי רגל בפ"ע, ונהי דהתורה לא חייבה בסוכה, היינו דהקילה, אבל המחמיר תבא עליו ברכה, והיינו דשייך בזה כונה למצוה, כדמסיק רבא בר"ה שם דלעבור שלא בזמנו בעי כוונה, ור"ל כונה למצוה, ולכאורה מה שייך כונה למצוה, במידי דאינו מצוה ואף איכא משום **בל תוסיף**, [שו"ר במנח"ח מצוה תנ"ה שנתקשה בזה], אבל למש"כ ניחא דמכוין להמשיך מצות סוכה גם בשמיני כאילו לא הי' איסור בל תוסיף, וכן בב' זוגות תפילין, ובציצית בהטיל למוטלת, נמי אלמלא האיסור היינו חושבים הדבר לשבח, וכן במוסיף על הלולב.

וכשנחדש איסור בל תוסיף, הרי בכלל זה שאין שום ענין בהוספות הללו, ואינן מעשה מצוה כלל, ואדרבה יש בהם איסור דבל תוסיף, וכל זה שייך בדברים או בזמנים שאין בהם מצוה, אבל כהן המברך ברכת כהנים פעם נוספת ביום, לא שייך בזה בל תוסיף, שהרי פעולתו מעשה מצוה הרצוי לפניו יתברך, ומה שכבר קיימה פעם אחת אין זה גורם לאסרה, אף אם כבר אינו חייב בה, והרי חבירו שעדיין לא בירך חייב בה, ולכך גם מותר ליטול לולב כל היום, ולתקוע, ולאכול מצוה, דכל שפעולתו היא מעשה מצוה, אין בה בל תוסיף, אף שהוא כבר קיים המצוה, ומיהו הלוכש שני תפילין כאחד, או שהניח שני זוגות פרשיות, או שמונה ציצית, [או שני לולבים, לדעת המ"מ פ"ז מלולב], שפיר יש בזה בל תוסיף, דצורה זו יש בה חלק שאינו משמש כמעשה מצוה, אלא כמוסיף על המצוה, ובניתנין במתנה אחת, אף אם יחזור ויתן מתנה נוספת במקום שנתן הראשונה, נמי הי' נראה שיהא בזה בל תוסיף, דכיון דכבר נתן מתנה אחת, הרי המותר הוחלט בדין שירים, ואין נתינה נוספת מעשה מצוה כלל, דלגבי קרבן זה כעבר זמנו חשיב, ולא דמי לאדם הנוטל לולב פעם שני, דהתם לא חל שום דין על הלולב או על האדם, וכיון דנטילת לולב ביום זה היא מצוה, הרי גם מי שכבר קיים המצוה, לא נאסר עליו לעשותה פעם נוספת, משא"כ בדם שהדם כבר נקבע בדין שירים, וצ"ע בדברי התו' ר"ה כ"ח ב' ד"ה ומנא, שלא פירשו כן, והניחו הדברים בקושיא. יעוי' בתו' חגיגה ז' א' ד"ה ר"י שהזכירו בל תוסיף במוסיף עוד קרבנות ראי' בו ביום, וצ"ע.

אם איסור בל תוסיף פוסל המצוה, כגון הלוכש שני זוגות תפילין, אם קיים מצות תפילין, אין לדבר הכרע, ובתו' מנחות ל"ח א' כתבו בהטיל למוטלת דאפשר דלא מיפסל אף דעבר **בבל תוסיף**, וכן בסוכה ל"א ב' כתבו דהא דאמרין בסוגיין דאי א"צ אגד האי לחודי' קאי והאי לחודי' קאי, היינו דקיים המצוה, אבל מ"מ עבר **בבל תוסיף**, וכן דעת הראב"ד בפ"א מהלכות ציצית ה"טו, אבל דעת הרמב"ם שם נראה דכל דאיכא בל תוסיף, הפסיד המצוה. בגוונא שהמצוה נפסלת ע"י ההוספה בלאו איסור דבל תוסיף, כמו בתפילין בחמשה בתים, או בלולב לר"י דגרוע ועומד הוא, הי' מקום לדון אם עובר

משום **בל תוסיף**, די"ל דליכא בל תוסיף אלא במקיים המצוה ומוסיף עלי' כמו ישן בשמיני בסוכה, או מוסיף בברכת כהנים, או מוסיף במתן א', אבל כשמפסיד המצוה אינו מוסיף אלא גורע, ומה שהגרעון נעשה ע"י הוספה, אין בזה בל תוסיף, ברם ממש"כ רש"י בסוגיין וכן הרא"ש בה' תפילין ס"ה דהעושה ה' בתים עובר בבל תוסיף, מבואר דאף בפסול הנעשה ע"י ההוספה עובר משום בל תוסיף, וצ"ע.

**לא תספו על הדבר אשר אנכי מצוה אתכם ולא תגרעו ממנו**

לענין אם שייך **בל תוסיף** במצוה מחודשת לגמרי שאין לחשבה כהוספה כגון נר חנוכה ופורים, הנה ברמב"ן בפירושו משמע דג"ז בכלל **בל תוסיף**, ולפ"ז גם **בל תגרע** יש לפרש לא רק במתן ד' שנתן מתנה אחת, אלא בכל מצות עשה שביטל, וכמ"ש

הרשב"א ר"ה ט"ז ב' דבמה שביטלו שופר בר"ה שחל בשבת הי' ראוי להיות משום בל תגרע, ועי"ש בטו"א ובאבני מלואים שם לדף כ"ח שנתקשה בזה דא"כ למ"ד לאו שאין בו מעשה לוקין יהא מלקות על כל ביטול עשה, ושם הביא הספרי דמנין שאין פוחתין מהן [היינו מן הלולב והציצית], ת"ל **לא תגרע**, ובאמת דלא משמע דכל עשה הו"ל עשה ול"ת משום **בל תגרע**.

ואף אם נימא דליכא **בל תגרע** אלא בכמו מתן ד' שנתן מתנה אחת שהקרבן כשר אלא שחיסר מצוה וכמו שצייד בטו"א, נמי יש לשאול, דנמצא שאם לא נתן אף לא מתנה אחת, לא עבר אלא בעשה דזריקת הקרבן, ואם נתן מתנה אחת הוחמר דינו ועבר על עשה ול"ת.

ולכאורה נראה דבמה שאמרו זכחים פ' א' לא נאמר **בל תוסיף ובל תגרע** אלא כשהוא בעצמו, הכונה בזה דליכא ללאוין הללו אלא במכוין להוסיף משום שראוי להוסיף ומכוין לגרוע משום שראוי לגרוע, והוא כמזלזל במצוות כסבור שיש מקום להוסיף או לגרוע, אבל כשגורע משום תערוכת או שאר סיבות ואף טרדות וכיו"ב בכלל, ליכא משום בל תגרע, וכן כשמוסיף משום סיבות אחרות, ולא משום שראוי להוסיף, והשתא ניחא דהמבטל מצות עשה לא עבר משום בל תגרע, ודברי הרמב"ן בפורים יש לפרש דהוא כמוסיף חג, וכמו שכתב בענין ירבעם עי"ש, ונראה כמכוין להוסיף.

הרמב"ם כתב דבל תוסיף היינו כשאומרים על בשר עוף בחלב שהוא אסור מה"ת, ובל תגרע היינו כשמתירים בשר חי' בחלב, וצ"ע דאם מחמת טעות אומרים כן, הרי הם טועים, ולא שייך ללאו, ואם במזיד אומרים כן הרי הם עוברים על מדבר שקר תרחק, או מגלים פנים בתורה, ואם מתירים האסור עוברים גם משום ולפני עור, אבל מה זה ענין לבל תוסיף ובל תגרע, וצ"ע, עכ"ל הקונטרס הנפלא מה שהביא בטוטו"ד מספר חו"ב, ונא לעיין היטב. [ואולי, אולי, צד להבין בדעת הרמב"ם שלמד שבב' אלו האדם הזה רוצה לחדש מצוה – עוף בחלב שיהא מצוה חדשה, ובבשר חי' שלגרוע המצוה שאינו בבהמה ובחי' אלא רק בבהמה, להגדיר ולהפחית המצוה ולכן מיקרי בל תוסיף או בל תגרע, וצ"ע, אבל נראה דיש דברים בגו, כ"נ, ומחכים להערות].

**וע"ע דברים נוראים (ומחייבין ומשמחים) בבה"ל ד"ה ויכוין על סי' ל"ד ס"ב שכל המקיים מצוה באופן בדיעבד כשהי' יכול לקיימו באופן לבתחילה עובר בלאו דאורייתא של בל תגרע!**

**(וע' במרדכי ריש מס' מגילה דמשמע דשייך בל תגרע גם במצוה דרבנן – ודברים נוגעים כל יום ויום בפרט בימי תשובה הבעל"ט!)**  
**(י) מי שעושה חמשה מינים כלולב – האם ילך המלוכה?**

לכ' אין זו צורת המצוה, וצ"ע.

ועל הצד שיצא המצוה, אלא עבר על **בל תוסיף**, לכא' יש להקשות למה אין כאן משום מצוה הבאה בעבירה, וממילא לא יצא, וצ"ע. ומבקשים מהידועי דבר להשיב לנו, תזכו למצות. ואפשר דכיון דאין העבירה גורמת המצוה אין כאן משום מצוה הב"ב, וי"ל.

שו"ש שהבית יצחק או"ח ח' ד' כתב דבאמת לא יצא והיינו טעמא משום מצוה הבאה בעבירה, ע"ש, וב"ש. **ושוב ושוב חוב עלינו להודות לכל הקוראים – דאך ורק בזכותכם זוכים אנחנו להבין דרכי ד' וגדולתו. יישר כח.** וע"ע מה שמובא מקונטרס תורת חיים הנ"ל בתשובה ט', דברים נפלאים.

**יח' איזה חיזוק אפשר למלאו צפרשת נביא סקר וחולס חלוס?**

**בטחון בד' וחיוזוק באמונה.** שאע"פ שכולם רואים בחוש שהוא עושה אותות בשמים (ע' רש"י), צריך לקחתו ולהרגו, **ולבטוח בד'** שלא יוזק. ואמונה בלי שום רפיון אפי' כל שהוא מחמת מה שרואים בעינים.

**יב) רעך אשר כנפשך – מי זה?**

כתב רש"י - **אביד.** והמתבונן כאן (הרבה) יראה פירות ואריכות ימים! וכל טוב שבעולם. דודאי ישוב בתשובה שלימה (לא לו שמרגישים רחוקים ממי שהוא רעך אשר כנפשך אשר שופך דמעות על טובותיך!), ודאי יתחיל להרגיש לב האב (אפי' אם הוא אדם קשה [האב] אבל לנסות להרגיש הלב שלו) ולחפש המעלות שלו, לחפש שוב ושוב, ולנסות למצוא איזה פתח, אפי' כמחט, איזה דרך להרים את ערכו בעיניך, עם תפילות לבורא עולם שיזכה לקיים מצות כבוד אב בכל דקדוקי, ולראות רעך אשר כנפשך.

**יג) וחיוזוק מהנ"ל?**

**באמונה** – שאע"פ שמי שאהוב לך אומר לך כן, אפ"ה צריך להתחזק **באמונה בהקב"ה** לזכור דרכיו לדעת שלא זו היא הדרך! וזה אע"פ שאומר לך שהוא מחפש אך ורק טובותיך, אעפ"כ אסור לשמוע לו. **ומעשה** שהח"ח כשה' כבן י"ד, א' מן המשכילים ימ"ש (כך ה' לשון הח"ח עליו) שקירב אותו וה' מחזקו ונעשה כחבר נאמן לו, ואע"פ שההוא ה' יותר מבוגר ממנו ה' תמיד מכבד את הח"ח, ומחפש טובתו, ולבסוף כמעט הדיח את הח"ח להיות כמוהו, ובנס ברח הח"ח לעיר אחרת לכמה זמן וניצל – (כ"כ כח לע"ז), כך אמר הח"ח על עצמו.

**יד) בנים אחס לך א' – איזה חיוזוק באמונה יש כאן?**

ע' במפרשים, באב"ע, ברמב"ן, בספורנו, באוה"ח הק', בכלי יקר, כל א' בדרך שלו איך דצריכים לדעת שדרכי ד' נסתרים אבל הכל לטובה. ולקבל הכל בשמחה ובטוב לבב – דהא בנים אנחנו, ואבינו אב הרחמן הוא, עד אין חקר. ואם אפשר לפרסם בבת רבים (לקיים מצות כבוד אב!) שזה א' מהמעלות גדולות שרואינו באו"מ צ"ל שאע"פ שאבד אביו (בבחרות), ואחותו, ואח"כ אמו, ובנו, ואשתו ע"ה, בדמי ימי' בשנת מ"ז לחיי' (בגיטרי' של שמה כשכותבים, באופן זה – זלדה, אלא רואים שהגיעה לשלימות חובתה בעולמה, כן אפשר לומר), ואח"כ אשתו השני' אחרי כנ' שנה אחר חתונתם, ה' נורא לראות איך שהוא עמד בנסיון וסבל הכל באהבה, והי' לימוד גדול לנו, וראינו עוד שקיבל שכר מדה כנגד מדה, שנפטר בלא שום צער ויסורים, דכיון שקיבל כל יסוריו בדומי', גם הוא הלך לעולמו בדומי', ודו"ק.

**טו) עשר תעשר את כל תבואת זרעך – איזה חיוזוק יש כאן?**

שאע"פ שאדם זה ה' נחוצ' לו היום מאה אלף דאלאר, ולא ה' לו פרוטה לפרוטה, וקיבל סכום זה בדרך נס, וחשב שיכול לשלם החוב הדחוף אבל כשיעשר יהא חסר עשרת אלפים, וע"י חומש חסר (?) עשרים אלף! אלא **בטחון** שהקב"ה ישלח השאר בדרך אחרת. [לענין לעשר הכסף עוד קודם שישתמש בו טעון ראי' ושאלת חכם, וי"ל, אבל כאן איירי באופן שא"א להשתמש עד שיעשר או עד שיפריש חומש].

וכמו כן כשיש לאדם סכום הנ"ל בפירות אבל כשיעשר יהא חסר – אפ"ה בוטח הוא בד' אלקיו שהכל יכול יכול הכל, ואינו דואג כלל.

**טז) בפרשת מעשר שני – שוב צמה עלינו להתחזק?**

שוב להפריש עשירית מכל מה שהרויח ואין לדאוג אלא לשמחה. ואע"פ שבזמן בהמ"ק ה' אפשר לאכול בירושלם אבל לפעמים לא ה' כדאי לנסוע לשם עבור זה וה' נותן לאחרים להשתמש בו, אבל ודאי שמח אפי' אין לו חלק זה כלל.

**יז) בשמיטת כספים – האם נכון לעשות פרזבול?**

לכ' ה' אפשר לומר שמוטב שישמט ולקיים המצוה כתיקונה, וצ"ע. אבל מה שמביאים מן הראשונים (או אחרונים, ע' בדרך אמונה) שיש מצוה לעשות פרזבול צע"ג מה הראי', דהא התם (במקורות) איירי בחו"ל ובזה י"א דיש מצוה כדי שלא תשתכח שמיטה, משא"כ בארץ ישראל, וי"ל.

**יח) איך אילפא ור' יוחנן פירשו הפסוק אפס כי לא יהי' בך אכזיון?**

**והאם כן מוכח לפרשו?**

ע' גמ' תענית (כ"א). דמשמע שלמדו מפסוק זה שיש חיוב לעשות השתדלות כדי שלא יבוא להיות אכזיון, ולפי מסקנת הגמ' משמע שאין שום חיוב אלא אדרבה החיוב הוא לשבת וללמוד! ע' בספר מדרגת האדם דרכי בטחון בסוף פי"א דאף אילפא חזר בו, ודבר עמוק הוא עד מאד! והכל

איירי שחיו בדחיקא טובא (שלא ה' [כמעט] פת לחם בבית! וכו'), ודברים נוראים טמונים כאן, והמחפש יראת ד' כמטמוניות יזכה ויזקה! וע' לעיל תשו' ה' וכן בפ' עקב תשו' ל' באריכות נעימה, כ"ב. וא' הקיש מי שחושב שצריך לצאת מכולל כדי להתפרנס למי שמתו אחיו מחמת מילה, דכמו שהוא פטור ממילה, כן החושב שצריך לעשות פטור מלצאת, והמבין העמקות ודאי יעלה עוד ועוד.

**יט) איך למד ר' יוחנן הפסוק כי יהי' בך אכזיון וכו' ולא יחלל אכזיון מקרב הארץ, ולמה אילפא לא למד כן?**

משמע בגמ' הנ"ל דר' יוחנן סילק את הכעין דכעין דכעין נגיעות שלו (נראה דאי אפשר לומר כן, וצע"ג, אלא אולי מותר אם אך ורק ללמד לנו לימוד גדול!), ובזה ה' איזה חסרון דק מאד אצל אילפא (דא"ל לומר על תנאים נגיעות אלא צ"ל איזה דבר דק מן הדק – ואפי' זה לא, אלא ודאי הכל ה' לשם שמים, ואפ"ה רואים [ע' לעיל] שלבסוף אף הוא חזר בו, ודו"ק), ולכן למד ר' יוחנן מכאן שא"צ לעשות שום השתדלות אלא אדרבה לשבת וללמוד עוד ועוד. ולבסוף זכה לצאת מן המצר שלו! בלי שום סיבה מצינו, בלי שום השתדלות, אלא כמעט ההיפך של השתדלות! וע"ע בספר מדרגת האדם שם שמשמע שאילפא התחרט על שלא למד כר' יוחנן מיד, ע"ש. **ומעשה נורא הוא,** ולימודים גדולים מדברי חז"ל לנו!

**כ) האם מי שדואג על ממונו נקרא רשע?**

כן משמע מהפסוק דנקרא בליעל, וע' בר' יונה על הפסוק.

וא"כ שוב רואים איך שכל התורה לא ניתנה לישראל אלא כדי שישמרו **בטחונם בד'!** (ע' בביאור הגר"א משלי כ"ב י"ט שכן הוא). וע' בדפים אלו בפ' עקב תשו' ו' מספר החינוך (מצוה תכ"ט), ומרוב חביבות דבריו מביאים כאן שוב, וז"ל - מן הנכללים במצוה זו, שלא ידביק האדם אל ממונו שחננו השי"ת בצדק, ממון אחר שהוא של גזל או חמס או מריבית או מכל דבר מכוער, שכל זה בכלל משמשי ע"ז הוא, שיצר לב האדם רע, חומד אותו ומביאו אל הבית, והיצר הרע נקרא בשם ע"ז, וכמו שאמרו רז"ל שבו נאמר (ראה, ששי) **השמר לך פן יהי' דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע וגו'**, וכתב בענין ע"ז (ראה, שלישי) **יצאו אנשים בני בליעל מקרבך וידיחו את יושבי עירם וגו'**, עכ"ל החינוך. אלא צריכים בטחון בלי השתדלות, ובודאי לא השתדלות שיש בה איזה נדנדוד עבירה, וק"ו השתדלות שכרוך בה ביטול תורה או התקרבות אל עריות (ובכלל זה אם נשים יעבדו במקום גברים וכדומה, וכל הדומה לדומה, או לילך לקנות בחנויות גדולות [והכל בזול!]) (ומרויחים כסף [הרבה?]) אלא חייבים אנחנו לראות שיהא העיקר עיקר והטפל טפל! שיש שם תערובת אנשים ונשים, ר"ל, או לנסוע באוטו שיש בו תערובת, ומקילין להתיר זה מפני שדוחף היצר לפתותו ולומר שעולה יותר בזול, או יותר מהר [דהיינו שאין צריך להמתין הרבה זמן, וכל הדומה לדומה] דחשש גדול **דהכל בכלל משמשי ע"ז** הן, וכלשונו הזהב של החינוך, וכמה **בטחון** צריכים כאן – כל רגע וכל עת ובכל שעה, אשרינו שזכינו להיות עם הנבחר מכל העמים, **עם קדוש וממלכת כהנים!**, ע"כ מפ' עקב, ואשרינו שמתגברים ומצליחים, ומבקשים על הלהבא! ומודים על העבר עלינו לטובה.

**כא) נתון נתן לו ולא ירע לבבך בתוך לו – מה למעשה?**

ידוע שכמה פעמים קשה לתת צדקה מכמה טעמים – וכאן טמון הידיעה שיש בכחות הנפש שלנו להתגבר – תמיד, לתת ויחזור ויתן, (פתוח תפתח!) אפי' ק' פעמים (ע' בילקוט שמעוני בפרשה דידן רמז תתצ"ז בסופו - ברכה עצומה!).

**כב) למה יש מאות הענקה לעבד?**

נראה משום הכרת הטוב. דאע"פ שאיש זה או קטנה זו היו עבדיו וחייבין לעבוד, אפ"ה עלי להכיר להם טובה. וע' בשיחות מוסר (עמ' שי"ז - שכ"א) כעין זה בחיוב הכרת הטוב אע"פ שהשני חייב לעשות לי, אפ"ה יש עלי חיוב הכרת הטוב.

**כג) האם ראונו ית' שאלס יהא נרצע?**

ודאי לא. וכהיום שיש שלובשים הכלי המשחת על ראש אדם או בתוך האוזן! – נראה כעבד נרצע, ויש שתולין על מלבושם דנמי הוי חותם עבדות! ד' ישמרינו ויחינו, אמן - והאמת היא שפחד נורא הוא. ע"ע כתא' ה' לעיל בכל הסוגיא (הקשה מלנשוא, דכ"כ צער לנו, בפרט להרגיש צער השכינה, ולצייר עד כמה שורה חדותא במעון קדשו של כל א')

שזורק את הפל. שלו לפה, כמה אור! כמה גיל ודיצה ואחזה ושלו' ורעות בפמליה של מעלה, עד אין חקר!.

**כל ונפרשת ככור בהמה – איזה הורלאת היתר יס בזה שטעון הרבה בטחון לעמוד בנסיון?**

ע' במשניות שקלים (פ"א מ"ז) ועוד מקומות בש"ס, דבהמה של שותפין פטור מבכור. וא"כ כל א' יכול לפטור את עצמו מהפסד (?) גדול. אלא עם **בטחון** אין עושים חשבונות, **אין מחפשים תחבולות**, אלא כלשון הרמב"ם (סוף הל' שמיטה ויובל) הולך ישר!

**ומעשה** שהי' עם הגר"י הערמאן זצ"ל, די זיידע, (ע' בסמוך עוד **מעשה נורא** עליו) שבלייל הושענא רבא באה בתו הקטנה לבהמ"ד שלמד בו (כל הלילה!) ובידה פופיק (קורקבן) שהי' נראה לאמה (אשתו) שטעון שאלת חכם. ולקחו ממנה והלך הגר"י (והיא נתלוותה אליו) אצל א' מגדולי הרבנים דאז לשאול עליו.

הרב התחיל למשמש כאן ולדחוף כאן וחשב וחשב, וכל הזמן בתו רצתה שאבי' יגיד להרב שכיון שלא ידוע מאיזה עוף זה בא, וא"כ השאלה על כ"ד (!) עופות שאמה הכשירה לימים אחרונים דסוכות עבור השלשים אורחים לכל סעודה! כדי שהרב ידע שהרבה עופות תלויין בפסק שלו, וחשבה להגיד לאבי' בקול על זה, אבל ידעה היא שאבי' - כל מעשיו מדוידים הן, ומפני כבודו שתקה (וכן כל בן ובת יש להם ללמוד כף זכות תמיד!).

**בסוף הרב הכריז – כשר!**

הגר"י זצ"ל הודה לו על הזמן שלו, והוסיף שע"י הפסק שלו הכשיר הוא **כ"ד עופות!**

הרב שאל – למה לא אמרת לי, דהא יש קולות במקום הפסד מרובה.

ענה לו הגר"י **בפשיטות** – כבוד הרב – **אין דרכי לחפש קולות.**

והמתבונן יעלה מעלה **מעלה**. (ויבדוק הבודק כליות עמוק עמוק תוך נפשו – וישיר שיר חדש עם התיבות – **איכה! איכה! איפה אני!**).

**כה) איזה בטחון הי' בעל"י לנגל?**

כיון שהגנבים ידעו שכמעט כל המשפחות (או כולם) עוזבות את ביתם לשבוע ימים יש חשש גדול של גניבות – אלא **בטחו בד'** ועלו, והקב"ה שמר עלי'. ואע"פ שיש הבטחה בתורה, אפ"ה הדרך כלל הוא לדאוג שמא יגרומ החטא, וכדו', כידוע.

**ומעשה** שהגר"י הערמאן זצ"ל, (סיפורי חייו מובא בספר הכל לאדון הכל) הגיע לארץ ישראל בספינה קרוב לשבת ולא הי' לו זמן לסדר המכס על כל **הט'** קופסאות גדולות עם כל רכושו, הניח הכל ביד רב החובל, והלה אמר להגר"י שאין לו **שום** אחריות על הדברים, ויש **הרבה** גוים כאן והוי אבידה מדעת! וענהו הגר"י ששבת יקר מן הכל ונסע.

הגר"י הי' **רגוע** כל השבת בלי **שום** דאגה, ושר זמירות שבת לד' אלקיו עם **דביקות נוראה**, וקיים בנפשו ובנשמה יתרה שלו מה שכתוב בשו"ע (ע' סי' ש"ז ס"ח) דמצוה שלא יחשוב בעסקיו, ויהי' בעיניו כאילו כל מלאכתו עשוי (דבר נורא ואיום), ובמוצאי שבת (אחרי הבדלה שאחרי מעריב שאחרי שיטת ר"ת!) כשבא לראות אולי נשאר איזה דברים, מצא שהשומר בא לקראתו **בשמחה** שהגר"י הגיע, כי רב החובל צויה עליו לשמור **הכל בשמירה מעולה**, דהי' כ"כ בהתפעלות שאדם מוכן לוותר על אלפי אלפים בשביל שמירת הדת שלו! דבר שלא ראה אצל כל הדתות שבעולם! והי' קידוש ד' נורא! ורואים שוב ושוב **בטחון** עושה את הכל!

**כו) מה הלימוד מניצבת סוכה?**

ע' בגמ' (סוכה ב.) מהפסוק **למען ידעו דורותיכם** (אמור, ששי) דמשמע **משום הכרת הטוב**, ע' בר"ח שם דע"י שהבנים רואים שעושים סוכות ויושבים בהן בימות החג שואלים – (כאילו) – מה נשתנה הימים האלו מכל הלילות (ומכל היממות), ועוניין להם אבותיהם מעשה יציאת מצרים – שוב אמונה וחיוזוק בכל מצב ובכל עת ובכל שעה (שק"ו הוא – הקב"ה הציל אלו שאמרו עליהם חז"ל שהיו עובדי ע"ז (!) מצרה גדולה ועצומה – **שעבוד מצרים**! שלמעלה מכל ההשגות עד (שכמעט) אין תקוה! ק"ו שיציל אותי מכל קושי שלא נדע, ואפי', ואפי' (!) ממדות רעות שלי – ואזכה לתקן כל מדותי ולכבוש יצרי הרע, ואצא מכל הצרות גשמיים, וכו' וכו', ואזכה לביאת משיח!) חיוזוק בזכירת הצלה זו כל בוקר וכל ערב!!

ועוד לזאת **הכרת הטוב** – לדעת עד היכן הקב"ה אוהב אותנו שהוציאנו ממצרים!!! ועוד לזאת שבמדבר היקף לנו במתנה גדולה הנקרא ענני

כבוד (ע' רש"י שלמד שזה פשוט'א פשט בסוכות הושבתי!) וי"ל אם המ"ד בילקוט שמעוני שלמד כן מצא דיוק בפסוק – דלא כתיב שישבנו – שהי' אפשר לומר על הסוכות שאנחנו בנו – אלא הושבתי שהקב"ה הושיב אותנו ע"י הענני כבוד, ונפלא הוא), והי' מגין עננים הללו מכל וכל! ועוד על ידי הסיפור כל מה שעברנו במצרים והיציאה משם באותות ומופתים (שנגרם, לפי הר"ח, הסיפור ע"י הסוכה) מקבלים חיוזוק באמונה – דרואים בחוש שכר ועונש, ועוד המדה של יד הגדולה הנקרא **מדה כנגד מדה** (ע' בפ' יתרו [ראשון]) – שיתרו ראה שהאלקים גדול מכל וכו' ע"י מדה זו, ע' ברש"י שם – אשר זדן – שבישלו, ע"ש, וכן ממה שכתוב **ויושע ד' ביום ההוא וכו'** וירא ישראל את היד הגדולה (בשלה, רביעי), דהיינו שראו בים סוף שכל מצרי שהכה ביד ימין – נפל ידו הימני, ואם הכה ביד שמאל וכו'. היינו שראו **מדה כנגד מדה** – ומוכן ההמשך **שהאמינו בד'** – האם עד כאן לא האמינו – אלא ע"י המדה כנגד מדה הכירו גדלות ד' והי' אמונה חדשה, ומתוך הוא, וגעשמאק הוא, והלואי שנזכה לה ולהכל!

ועוד לימוד מזה מהגג החלש בסוכה שאין הגג החזק שלנו מגן עלינו אלא הקב"ה בעצמו. ואפשר לפרש כן כוונת **צילתא דמהמנותא**, והבן. ומוכן ההמשך שאחר זה – והיית אך שמח – דמי שמכיר שהקב"ה אוהבו ומשמרו, ואת כל אשר לו, את כל משפחתו, ואת כל רכושו, שמח כל רגע מכל ימי חייו. אשרינו אשרינו **אשרינו**.

**כז) למה ליוה לנו מלכות ושמחת בחגיג?**

ע' בספר החינוך, וז"ל, משרשי המצוה לפי שהאדם נכון על ענין שצריך טבעו **לשמח לפרקים**, כמו שהוא צריך אל המזון על כל פנים, ואל המנוחה ואל השינה, ורצה הקל-לזכותינו, **אנחנו עמו וצאן מרעיתו**, וצונו לעשות השמחה לשמו **למען נזכה לפניו בכל מעשינו**, והנה קבע לנו זמנים בשנה למועדים, לזכור בהם הנסים והטובות אשר גמלנו, ואז בעתים ההם צונו ל**כלכל החומר בדבר השמחה** הצריכה אליו, ויצא לנו

**תרופה גדולה**, בהיות שובע השמחות לשמו ולזכרו, כי המחשבה הזאת תהי' לנו **גדר לבלי נצא מדרך היושר יותר מדאי**. ואשר עמו (א"ה - היינו האיש אשר יתבונן) התבוננות מבלי החפץ בקטרוג ימצא טעם בדברי, עכ"ל המשמח והמגבי' והמבטל כל העיכובים שבעולם. ונראה לדייק מדבריו ששמחת החג נשארה בלב האדם (השמחה הצריכה לנפשו) מסוכות עד פסח, ומפסח (עם שבועות) עד סוכות, דהא השוה לאכילה ושינה – וכמו אכילה ושינה מה שאוכלים, והזמן שישן, מחזיק עד אכילה ושינה הבאה, כך שמחת החג – אשרינו שבחר בנו מכל העמים, ונתן לנו תורת אמת וישרות ושמחה כל היום. וע"ע בסי' תרס"ט סק"א במ"ב וז"ל - והעידו על האר"י ז"ל שאמר שהמעלה **העליונה** שהשיג באה לו ע"י שהי' **משמח בכל עוז** בשמחה של מצוה וכו', עכ"ל, ונפלא הוא עד מאד.

הואיל שחל היארצייט בכ"ח מנ"א של רבצ' אסתר יענטא בת ר' שמואל ע"ה אלמנת הגר"ב פ' פינקל זצ"ל רה"י מיר, נאמר כמה דברים לע"נ מתוך המון **הכרת הטוב** שחיבין אנחנו לה. שהיתה בעלת חסד למעלה מכל מה שאפשר לתאר ולשער, הטל בביתה צלצל יומם ולילה **פשוטו כמשמעו**, ועשתה למעלה מהכחות לעזור לזולת **בכל**, היא היא שעל ידה זכינו לטובות גדולות למשפחה שלנו, וסידרה שיהא לנו (כמעט) כל כלי ביתנו, וגם עזרה בכל לידה, וכן בכל חולי במשפחה, וגם זכינו לקבל ממנה תוכחת מוסר כשהבאנו אצלה בנות המשפחה לביקור בחג, שהסבירה בטוטו"ד הדרכה בדרכו של החזו"א, שהיא היתה בת אחותו של החזו"א, ושימשה אותו, על דרך מה שנביא בסמוך מאחי' יבלחט"א, והי' הדבר אצלה באופן ברור, וזכינו בימי הבחרות שלנו גם להנות מגמילות חסד שידה היתה הפרוסה לעני בסעודות בביתה, שהיתה פתוח בכל עת לכל דכפין, וגם לימוד גדול למדנו מהא דקיבלה אורחים – עשרים או שלשים, ואולי יותר – מבחורי הישיבה וגם לנדכאים, לשבת הגדול **אפי' כשחל בערב פסח!** וכן למשך כל ימי הפסח אכלנו על שולחן הטהור של הראש ישיבה הגר"ב זצ"ל בזכות ידה הפתוחה ומסירות נפשה עבור הנצרך, והכל הכל בצניעות עצומה, והכל בלי חיפוש כבוד או אפי' הכרת הטוב, והכל הי' אצלה כאילו לא עשתה דבר יותר מהרגיל ומהפשוט, וכעין מה שכתב הספורנו על מעשה דרבקה אמנו שאליעזר ביקש מעט והיא עשתה הרבה, דע"ז לא הרגיש המקבל שהטריח על הנותן אפי' כל שהוא, דזו מדת החסד הנכונה בדרך התורה הק'. ואבדה גדולה אבדנו, כח אדיר הפסדנו, לב שכלול כל העם בתוכו חסר לנו, אבלי

ציון אנחנו, ונחמה ביקשנו, אוי לנו, אוי לנו שעלתה השמימה א' מנשים צדקניות שבדור עם כל הזכותם הגדולים שלה, ונשארנו לאנחות דלים ורקים אבל מאושרים מהדוגמא חי' של א' אידישע מאמע, ומובן מכל זה למה היו כ"כ דמעות בלויי' של אשה שהיתה כבר זקנה - בת צ"ו שנה, **אלא די מאמע איז אוועק!** ומקוים שתהא לאורך ימים מליצת יושר עבור כל משפחתה המפוארה רבנן וראשי ישיבות, ועמלי תורה ואוהבי', ובפרט לאחי' הדגול הגדול יבלחט"א, וכן לבתה תבלחט"א אם הישיבה [אלמנת הגרנ"צ פינקל זצ"ל שהי' חתנו הגדול של הגרנ"ב פינקל זצ"ל] ולבנה נכד הנפטרת, ראש הישיבה הגרא"י שליט"א, שמוסרין נפש עבור הישיבה ותלמידי' **למעלה** מדרך הטבע, ולכל המשפחה, בפרט מאלו שעזרו לנו בתחילת דרכינו בישיבת מיר, ולא נשמע שום שוד ושבר אלא אך ורק בשורות טובות, ובלע המוות לנצח, ונוכח לביאת משיח צדקינו בב"א).

המשך הליכות והלכות ממור"ר הרה"ג ר' מענדיל שניאור זלמן ב"ר שלמה צבי אטיק זצ"ל -שנה א' -  
[עם כל הפחד והחרדה בעיני פסק הלכה כמבואר בעבר]

[תיקון טעות - באות ת"ח - נדרים מ"ט. צ"ל מ"ט:].  
(תיג) סי' צ' ס"ט - סיפר לנו מור"ר זצ"ל שפעם הגיע לביתו של הגר"ח גריינימאן זצ"ל ללכת עמו ועוד משתתפים (יבל"ח) לשחיטת בהמות. והי' זמן מנחה וכולם כבר התפללו ומור"ר זצ"ל הי' עדיין קודם מנחה, והשעה הי' דחוף שיגיעו כבר לבית השחיטה, והגר"ח זצ"ל אמר למור"ר זצ"ל שיניח תפילין ויתפלל מנחה (בלא מנין) ונתן לו התפילין של החזו"א. מור"ר זצ"ל קיים בעצמו - אין מסרבין לגדול, והניח תפילין והתפלל, והבין שעם תפילין נחשב בשמים כאילו התפלל בציבור, וצ"ע. [יש עוד צדדים שהי' שעת הדחק וכו' - דידע שהגר"ח זצ"ל לא יאכל הבשר אא"כ מור"ר זצ"ל יבדוק הסכין, וכו']. ועוד - דהא מור"ר זצ"ל הי' זהיר מאד להתפלל אך ורק במנין - תמיד. תיד) סי' צ' ס"ב - מצוה לרוץ וכו'. קבלה בידנו ממור"ר זצ"ל שגדר לרוץ היינו ללכת יותר מהר אבל לרוץ ממש אין דבר כזה בכלל ישראל - יש כבוד האדם! ושו"מ במ"ב סי' ש"א סק"א שמוכח כן - דגדר לרוץ הוא ללכת כמו אדם הולך מהר לעסקו - ולא רואים אנשים רצים כמו בהמות! ובפרט דהרמב"ם (פ"ה דעות ה"ח) כתב דאין רצים בחוצות, דמנהג משוגעים הוא! ע"ש.  
וכמה וכמה פעמים אמר מור"ר זצ"ל שהוא ממהר ולכן הוא צריך לרוץ (דארף לייפן) ולמעשה הלך קצת יותר מהר מתמיד - דזה נקרא לרוץ, והבן. [מאמר המוסגר הגר"ח קמיל זצ"ל רה"י אופקים הי' אומר שלב' דברים אין רצים (כלל, כ"ה ממור"ר זצ"ל) - לשידוך ולאוטובוס! והבן].  
תטו) סי' צ"ב ס"א - הבנו ממור"ר זצ"ל כלל גדול שאם זה נערווען אין זה כלום (וכן חשש נערווען ג"כ כלום הוא), וכן ראינו אצלו כל השנים. תטז) סי' צ"ד ס"ד - זכור לנו כהיום הנט"י של מור"ר זצ"ל לפני התפילה שהי' בדחילו ורחימו, וכל פעם הי' מעמד נשגב, ואשרי עין ראתה כל זאת.  
תיז) שם - גם לפני מוסף הי' נוטל ידיו (אע"פ שכבר נטל לפני שחרית), ואפשר דעשה כן רק בסוכות כשהי' זמן מופלג ביניהם, (כשעה או שעה וחצי, דכל א' מהמנין נטלו כל האתרוגים שהיו שם, והי' מעמד נפלא, מלא יראה, מלא הוד, מלא שמחת הרגל ושמחת המצוה, ודקדוק המצוות כשוקלי זהוב (כלשון המס"י פ"א), עם כוונות נכונות ועליונות [וכן ממשיכים ועולים כהיום]), וצ"ב.  
תיח) סי' צ"ב סק"ב - נהג מור"ר זצ"ל כהגר"א בזה, ואמר פעם שכן נהג הבריסקער רב זצ"ל אפי' באמצע ק"ש.  
תיט) סי' צ"ד ס"ב - כבר כתבנו שמור"ר זצ"ל אמר לנו פעם שי"א שבישיבת מיר יש לצדד לצד ימין ולא ישר לארון הקודש, ולא זכור לנו מה הוא עשה בישיבה, אבל יש עדות נאמן (הגרא"ה שליט"א) שבבהכנ"ס בית יעקב שול בשטיבלאך בית ישראל (שיש מנין מאוחר ליל שבת שמתפללים במתינות, והי' מתפלל בקביעות במנין זה) שהי' מצדד ממש לצד ימין כשהתפלל עמידה.

- שנה ב' -  
תתפה) סי' רנ"ט בבה"ל על ס"ג ד"ה ויש אומרים - ע"ש בתירוץ של התפארת ירושלם (נמצא בסוף המשניות) דאם נתקלקל מקום הטמנתו הוי כאילו בטלה הטמנה הראשונה (ע' ברע"א שנשאר בצע"ג בקושיא המובא בבה"ל, אבל בבה"ל לא הביא דעתו אלא אך ורק דעת התפארת ירושלם, ע"ש), והבנו ממור"ר זצ"ל דאע"פ שיש צד להביא ראי' מכאן דאם נכבה האש תחת הטשולנט מיד אסור להעביר לאש אחרת אפי' לגו"ק ממש, קשה להוכיח מכאן, אבל הדין דין אמת דאם נכבה הגז (או הגענעראטור ויש פלאטע) מיד אסור להביא לאש אחרת אפי' גו"ק, כך הוסיף.  
תתפו) סי' רנ"ט סקכ"ו - הבנו ממור"ר זצ"ל דאם יש זאלב (משחה) שיוצא מהטובא (הכלי רך ששמים בתוכו למכור לאנשים), ויש בראש הכלי חור או צורה כמלבן כרגילות הדבר יש לחשוש לאיסור ממרה.  
תתפז) סי' רנ"ט שעה"צ כ"א - לענין פתיחת הפרישעדר כשיש אור שנדלק אם נחשב פס"ר דניחא לי' או דלא ניחא לי' הבנו ממור"ר זצ"ל דתלוי מה הי' רוצה באמצע השבוע (וא"א לומר שבשבת כדי לא לעבור על איסור שבת שנאמר שנקרא לא ניחא לי', ופשוט).  
תתפח) שם - ולענין מי שיועד ששכח לסדר האור הבנו ממור"ר זצ"ל שיש צד לומר שאם יש גוי, הי' צד שאפשר לרמז לו להוציא הפרישעדר מן הקיר, ולא הכריע, כן הבנו, וראינו פעם מעשה מגדול א' זצ"ל וצריך לדעת כל הפרטים בהמעשה, וי"ל.  
תתפט) סי' רס"ה סק"א - שמן שהקצהו לנר - אם א' הקצה, ערב יו"ט, שמן בבקבוק עבור נר שידליק בערב אין זה נכנס בדין המובא כאן במ"ב, כן הבנו ממור"ר זצ"ל דדבר פשוט הוא, וע' בפמ"ג ובפני יהושע.

שנה ג'  
א' (רלט) סי' ש"י לענין מה הדין בקערות קערות מלאות פירות וכו' מסודרים בארון בבית ראובן ודעתו למוכרן עבור משלוח מנות - אם מותר לקחת איזה פרי משם בשבת פרשת זכור להשלים מאה ברכות -  
(ס"ב וסק"ד) מותר לקחת דאין באוכלין מוקצה אא"כ לא חזו ודחיי' בידים עי' תשובה הבאה (הכל איירי שמכוסים בדבר שאין חשש קורע בשבת כשרוצה לקחת, ע' סי' ש"מ ס"ד [ובענין המכסה על הסודה שהתחילו להשתמש מה שקורין פקק שבת הי' אפשר לומר דעדיף להסיר הניילון מערב שבת מחשש קורע, וצ"ע דלכ' הוי כעור על פי הבחיב ומותר לכתחילה בשבת דאין כאן שום כלי כלל וכלל אבל אחר הסרתו ודאי מוקצה הוא, ומפני לבד כבר כדאי מע"ש, כ"נ]). ובשאלה דידן ודאי מצוה לקחת כדי לקיים מאה ברכות כדאיתא בסי' ר"צ ס"א, ע"ש, וע"ע מכתב קל"ד בקריינא דאגרתא ח"א דהסטייפלער זצ"ל כתב דחסר לנו י"ז ברכות בשבת, והיינו אפי' אם מברך ג' פעמים על קאמפוט בסוף כל הסעודה בופה"ע. ואם יש לו נמי בופה"א בסוף כל סעודה אינו חסר אלא י"ד, ואם יש ברכת שהכל (כגון על איזה מעדנים) חסר י"א, ואם מברך אשר יצר ארבעה פעמים (חוץ מלפני שחרית) חסר שבע, ואם מברך ברהמ"ז על הכוס בערב ובבוקר חסר חמש, ויש להשלים ע"י מעדנים לכבוד שבת קודש. ומובא שם במ"ב להרבות במעדנים - היינו בין סעודה לסעודה. (יש אומרים ששמעו פעם הבריסקער רב זצ"ל, שבת אחר צהרים, כשאכל פרי העץ אמר תשעים ושלש ואח"כ אכל איזה פרי אדמה ואמר תשעים וארבע, וידוע שהי' נוהג לקבל מפטיר כל שבת בשבתו כדי להשלים מאה ברכות, וא' מהגדולים שליט"א אמר לנו שהוא משתדל להיות ש"ץ [במנחה] כדי להשלים חשבון מאה ברכות [וע' סי' קכ"ד סק"ט, ובסי' ק"ז ס"א, ולכ' אין קושיא משם, כ"ה ממור"ר זצ"ל]), ידוע שדרשו חז"ל **מה ד' א' שואל מעמר** - מָה היינו מאה ברכות, ורמזו לנו שיש בזה **סוד עמוק ביראת שמים**. והגר"נ פריינד שליט"א אמר פעם שאם קשה לכוון בכל המאה ברכות אז רק תכוון באחד - זה שמברך עתה! א' (רמ) תאנים וענבים אסורים בטלטול -  
(סק"ט) בהניחם על הגג או במוקצה (היינו מקום שהיו רגילים לעשות שם קציעות bunched dry figs והוא אחורי הבית backyard ע' סק"י). ואסורים כי מסיח דעתו מהם כיון שיבואו לידי מצב של סרחון עד שיהיו יבשים לגמרי, ויש כאן דחיי' בידים ולא חזו. (ואע"פ שעדיין חזו בין השמשות וכל הערב עד שיבוא השמש, כ"נ, אפ"ה הדרך הוא שיגיעו לסירחון לכן מיקרי לא חזו, כ"נ, ויותר מסתברא שכיון שיהי' סרחון הוי היסח הדעת גמורה, וכ"ה ממור"ר זצ"ל כמדומה).

א' רמא) אם מהני להזמין אבן לאיזה השתמשות - (סי' ש"ח סכ"כ) מהני, בשעת הדחק אפי' ע"י יחוד לשבת א' [ודוקא אם דרך (העולם) להשתמש דבר זה לתשמיש זה], או יחוד לעולם, וי"א דצריך תיקון [ע' הרשב"א דמשמע שצריך שני' (יחוד ותיקון)], וע' בחזו"א דמביאו, אבל לכ' לא מסיק כן, וצ"ע דעת המ"ב, (כ"ה ממור"ר זצ"ל במקצת, ומה שזכור לנו שסבר שדוקא אם עשה בו איזה תיקון)].

א' רמב) הדין בכהן לפרוש הטלית על ידיו בברכת כהנים שבת בבוקר -

(סי"ב) לכ' נקרא צריך האויר תחתיו דרוצה להגן שלא יראו אנשים ידיו (ועי' סי' קכ"ח סכ"ב ברמ"א ובמ"ב סקצ"ב דגם העם נוהגים לכסות פני' בטלית שלא יוכלו להסתכל בידי כהנים, וזה לכ' המקור להמנהג שיש שמכסים פני בני' ביהד). מסקי"ט לכ' משמע שאהל שאוחזים בידי אדם באויר אין בו משום איסור אהל בשבת, אבל עי' סעיף י"ב דהתם מוכח דשייך איסור אהל אע"פ שנאחו בידי אדם, ויש לומר דבסקי"ט כיון שעסוק לעשות שלא כדרך אין אוסרים כשנאחו בידי אדם, וי"ל. וע"ע בשעה"צ נ"ב. (ועי' החזו"א נ"ב ה' דהקשה דמוכח בגמ' שבת מ"ב ע"ב [עי' רש"י שם, ותוס' ד"ה ופורסין] דמותר לפרוס בגד לצל ולאוחזו בידו) אבל עי' בסי' שי"א ס"ו דלכ' המחבר נקט פירוש הרמב"ם (ודלא כרש"י) ואין ראי' להתיר מפירוש הרמב"ם דאוחז בידם, ולכן אין מוכח דהח"ח ס"ל חידוש זה של החזו"א (דכל שאוחז בידי אדם לאו אהל הוא), וע"ע סי' ש"א ס"ק קנ"א דמתיר גלימא ואין גלימא אוהל [וצ"ע מה היתר של נכפף - אם משום דאינו נשאר במקומו ואינו תמיד פרוס כשיעור טפח או משום דהוי מלבוש], אבל אין משום ראי' להתיר כאן כלל וכלל, כ"ה ממור"ר זצ"ל. וכן משמע מהגר"א [דאסור אפי' אוחז בידים] מובא בבה"ל (ד"ה מטות על ס"ג) דהקשה דלמה מותר לפי הרשב"א (דגג לבד נמי אסור) לעשות אהל מלמעלה למטה והא אוחז בידו בינתיים וזה אסור ומשמע דאסור אפי' אוחז בידו - לפי הגר"א היינו מקושיית הגר"א, וע' לעיל שהצענו תירוץ דכיון שעסוק בשינוי התיירו, וצ"ע (והחזו"א הקשה בסי' נ"ב א' ט' דקשה מה הקשה הגר"א על שיטת הרשב"א והא אוחזו בידו ואינו נקרא אהל וכדכתבנו בתחילת דברינו בשמו). וע"ע בסי' שיו"ט סי"ב דלכ' מוכח דדעת המחבר (וכן המ"ב שם) דאפי' לאוחז בידים יש איסור אהל וכדעת הגר"א ודלא כדעת החזו"א, וא"כ קשה בנידון דידן איך פורשים בשבת, אא"כ נאמר דכיון דבנידון דידן יש שינוי דעושים מלמעלה למטה מותר, אבל נמי זה קשה משעה"צ נ"ו כאן, ועוד דלכ' בהטלית כשפורסם יש כאן גג ומחיצות, ומצוה ליישב. (ואפשר דלא מיקרי צריך האויר תחתיו ואינו אלא צניעות והוי ככסוי, וצ"ע). ועוד יש לעיין על פריסת טלית בשמחת תורה, וצ"ע"ג.

א' רמג) אם תינוק (שהגיע לשיעור המובא בסי' פ"א ס"א [וצ"ע קודם לזה, וע"ש סק"ג]) אינו מוכן לעשות צרכיו בבית הכסא - האם מותר להעמיד הגרף של רעי בחדר שיש בו ספרים -

(סק"י) אסור, וע"ע סי' מ' סק"ה ובבה"ל שם ד"ה אסור. וע"ש בבה"ל (ד"ה בית) דאם הכיסוי שעל הספרים רק מלמעלה ומהצדדים ולא מלמטה, נשאר המ"ב בצע"ק אם מהני, ע"ש. ולכ' טעם הדבר דאסור חז"ל דהוי בזיון גדול, וצ"ע.

ונגד המזוזה - (שם) יש לעשות ב' כסויים על המזוזה שיהא כלי בתוך כלי, וע' במ"ב לעיל סי' מ' סק"ז דאם מכוון קודם שכורך המזוזה בנייר שישמש לכלי שאינו מיוחד מהני, ועי' החזו"א שם דהקשה. ולהחליף הווינדלין שם - ע' סי' מ"ג סק"כ ובבה"ל שם (ד"ה בה"כ) דאם ה' צואה בהווינדלין משמע דאסור, וה"ה במי רגלים שיש הרבה מי רגלים אפי' בלי שום צואה, אבל בווינדל diaper שהוא כמעט נקי ה' צד לומר דמותר, ואפ"ה נראה דאסור בנידון דידן דהוי דבר של בזיון, ועי' יו"ד סי' רפ"ב ס"א, וכן מנהג כלל ישראל לזוהר, כ"ה ממור"ר זצ"ל.

א' רמד) באיסור לסדר קדרות - א' ע"ג ב' שיש בו משום אוהל - הטעם שאין בו היתר דאינו מתכוון -

(ס"ו בה"ל לא יסדר) לא נאמרה היתר של אינו מתכוון אלא כשעושה איזה דבר ואינו מכין שייצא הדבר הזה מה שהוא יוצא על ידו (כגון גורר ספסל ואינו מתכוין לעשות חריץ) (עי' סי' של"ז סק"א דהיתר של אינו מתכוון מהני אפי' במקום דאם ה' מתכוון ה' עובר על איסור דאורייתא, ע"ש) אבל הכא מתכוין לעשות מה שהוא עושה. ונראה להסביר דבגרידת ספסל הנ"ל יש מעשה אחד וב' פעולות יוצאות ממעשה זו ומיקרי דבר שאינו מתכוון על פעולה שני' אבל מעשה אחד וב' תועלות purposes יוצאים ממנו ואין ניהא לו באחת מהתועלות (כאן עשיית אהל) דעת תוס' דאין לזה היתר של אינו מתכוון (זה מה שתיירצו תוס' ביצה ל"ב ע"א וחולקים על רש"י שם [דדעת רש"י דהכא הוי דבר שאינו מתכוון ואפ"ה אסור כי הסוגיא אזיל למ"ד דדבר שאינו מתכוון אסור, ע"ש], והבה"ל לא הביא אלא דעת תוס', ועי' לקמן סי' שט"ז ס"ג בה"ל ד"ה ולכן, וקצ"ע). ואין להקשות דהמחבר סי' של"ז ס"א פסק דדבר שאינו מתכוון כשהוא פס"ר ודאי אסור, וא"כ הכא לכ' פס"ר בעשיית האהל ולכן אסור ולא מטעם שמביא הבה"ל, דאפשר לתרץ דהוי פס"ר דלא ניהא לי', (או דלא איכפת לי') דאין שום תשמיש מהאהל אלא כל רצונו הוא שיהי' אויר, ומצידו ה' יותר ניהא לי' שלא יהא שם גג כלל, כ"ה ממור"ר זצ"ל. ועוד י"ל בהנ"ל דבגרידת ספסל מקלקל בעשיית החריץ משא"כ הכא דמהני לי' אבל יש לעיין טובא, ע"ע סי' של"ז שעה"צ א'.

א' רמה) טפח במידות שלנו הוא 9.6 סנטימטר [בערך ד' אינצ' inches] ואין צד להחמיר אם מתרחב פחות מזה, כ"ה ממור"ר זצ"ל. (ויש אומרים שהחזו"א אמר לאחד שקידש ליל שבת על שיעור הקטן שלא יצא י"ח (וי"א שאמר שיש לו לקדש שוב ברכת קידוש) ואע"פ שאין למידת מן המעשה אבל ידוע דעת הסטיפלער שהי' לו קפידה גמורה על מה שאומרים שמנהג ירושלם הוא כשיעור הקטן דאין לזה שום סמך, עי' בספרו שיעורים של תורה בהקדמה ובס' שיעורים דאורייתא ובהין צדק).

## קונטרס אגרת שלומים

### הוספות לחלק א'

## – מכתב גלוי –

לכבוד ר' בחור, דער נייע נפש, די נייע נשמה,

שלוי עליכם !

דבר נדיר הוא זה לקבל אַ שלוי עליכם בישיבה גדולה - טעמא דקרא הוא דכל אחד ס"ל דהשני והשלישי והרביעי וכי' כבר נתנו לך וכי' צריך עוד ועוד ? ועוד טעמא - דמי מכיר שאתה מן החדשים - אפי' הישנים עדיין לא הכירו. והא ראי' דהרבה פעמים נותנים שלוי עליכם לאחד וההוא עונה ואומר - אני לומד בישיבה כבר שנה תמימה ! [ומי שמתאוה שיאמרו לו, לכה"פ שא' יאמר לו - הוא מעריך ומכיר טובת הנוסח בקידוש לבנה שמברכין א' להשני - שלוי עליכם, ופשיטא דהתם צריך לזוהר מאמירה בעלמא מן השפה ולחוץ כאנשים מלומדה אלא לברך הזולת בכל לבו. דהטעם שאומרים ברכת שלוי זו דכיון דאומרים - תפול עלי' אימתה, טעון ברכה, וא"כ יש כאן משום חשש פקות נפש, ובודאי ליבא בעי, והבין]. וקשה מאד לעמוד בציווי הגר"ח שמואלביץ זצ"ל דהי' חוזר ואומר על המצוה של ואהבתם את הגר כי גרים הייתם בארץ מצרים - דקאי על כָּל בחור חדש שבא לישיבה ! וגרים הייתם - אתם (הותיקין) יודעים איך ה' כשבתא - כמה צמא לשיניים בחלב היית - אם כן עליך לקיים ואהבתם את הגר (רש"י כתב שם דגר היינו כל מי שלא נולד במקום זה אלא בא מרחוק - וא"כ מובן דברי הגר"ח זצ"ל כפשוטן). ואע"פ שקשה לקיים אין אנו בני חורין ליפטר ממנה. ונביא כאן כמה דברי הגר"ח זצ"ל להיות מורה דרך בחיים של תורה וחיים של עליי' בישיבתנו הקי' ובכל ישיבה וישיבה:

מפני מה התנה הקב"ה בהיתר שפחה כנענית לעבד עברי דאינו אא"כ יש לו אשה ובנים ? (עי' לי' רש"י וריטב"א והוא ה' מסביר נמי לפי שיטתם). אלא, אמר הגר"ח, דבסוף שש שנים כששואלים אותו אם רוצה לצאת לחירות או לאו, הנסיון - כשאין לו אשה ובנים - בדרך כלל למעלה מכוחותיו הוא ויכריע בדעתו לישאר אצל אדונו, דהא עתה יש לו שפחה לכה"פ משא"כ אם יצא לחירות מי יסכים להשתדך עמו (לפעמים שטות זה נמי עובר במוחו של בחור...), מוטב שאהי' עבד לעולם - וידוע שאין זה רצון הבורא. לכן ציוה הבורא ית' שיהי' לעבד עברי הכלי זיין להלחם נגד היאוש שלו במצבו, ודוקא כשיש לו אשה ובנים מכבר אז מוסרים לו אשה שפחה כי אז יעמוד בנסיון.

וכן, אמר הגר"ח, הוא בחיי האדם - כל נסיון שהקב"ה מזמין לו לאדם כבר מקודם ניתנו לו הכלי זיין לעמוד ולעבור, וא"כ אין להתייאש - דאין שום נסיון שאדם לא יכול לעמוד בו - אע"פ שאין לו: (א) מקום לשבת בלימוד; (ב) באכילה; (ג) בתפילה; (ד) בשינה; (ה) ולא מצא החברותא שהוא רצה; (ו) אין

השיעור מה שהי' רגיל בו; (ז) קשה הבעל הבית של הדירה; (ח) קשים החשבונות באלעקטרא\*, ובטלפון, מסים, וכו'; (י) חם או קר; (יא) אין החברי חדר בדיוק (!!!) מה שחיפש; (יב) אין האוכל ובטנו בשלוי' ושלוחה; (יג) אין לו החברים שלו; (יד) מרגיש כ"כ רחוק מהמשפחה שלו; (טו) אין לו עם מי לשפוך שיחו על כל צרותיו - דאגה בלב איש ישיחנה; (טז) ומרגיש שאין לו הראש ישיבה שלו (והא עכשיו יש לו ראש ישיבה כאן אבל במחשבותיו הוא עדיין לומד בישיבה שיצא משם - והא קשיא למה עזב? אלא לגדול בתורה - ואין זה אא"כ שתול בבית ד' באשר הוא שם ולא שם - ועל כל אחד לבדוק אם באמת הוא עקר עצמו מהישיבה שלמד עד עתה כדי לגדול במקום החדש או לאו, והטענה שהגדולים כאן אינם יודעים ומכירים תוך תוכו שלו אין זה אלא עצת היצר - הבל ורעות רוח - דער יצה"ר האט הרבה תירוצים, ואכמ"ל); (יז) אין השבת טיש לפי נימי נפשו; (יח) מרגיש שהוא לבד ואין מי שאיכפת אם חי או מת; (יט) נראה לו שכולם מבינים יותר טוב ממנו והוא מיואש מלהבין השיעור; (כ) יש כ"כ ספיקות ואין לו להתירם; (כא) דואג אם יצליח כאן כלל; (כב) אינו רואה שהוא עולה בתורה והכל חושך בעדו; (כג) וכו' וכו' וכו'.

ועל כל א' וא' לדעת שהקב"ה נתן לו כחות לעמוד בכל זה - ואין מקום לשום שבירת רוח (לב) נשבר ונדכה אלקים לא תבזה על תשובה מעבירות נאמר, והבן) ופשוט. (לכ) יש סמך לדבריו הנ"ל מן הפסוק לא נחם אלקים דרך ארץ פלישתים, ועוד מחז"ל מכין רפואה קודם למכה, ועיין ביעב"ץ על הגמ' קידושין דף כ' ע"א דנמי משמע כדברי הגר"ח זצ"ל, עש"ה).

עוד אמר דמפני מה אצל דור המדבר הי' מצב שלא הי' להם (כלום) למחר, והא נמנה מצב כזה בתוכחה (פרשת כי תבוא) בין הקללות מי שצריך לסמוך על הפלטר ואין לו לחם למחר - חייך תלויים וכו' ולא תאמין וגו', עיי"ש, וכי הקב"ה נתן מצב של קללה לדור המדבר - דור דעה? אתמהא!! אלא אמר הגר"ח יסוד בחיים (והזכר יסוד זה תמיד יש לו חיים אמיתים) דאין המצב קובע, אלא האדם קובע - מצב של חוסר לחם למחר האמת הוא דהוי ברכה עצומה - קירוב אל ד', בטחון, השגחה פרטית, תפילה באמת - ואדם עושה אותה לקללה, כל מצב ומצב שאדם חי בו יכול הוא לעשותו גן עדן או ... גיהנום - הכל תלוי בו, וְדִיִּיק דלא כתיב בתורה לחם לא יהי' למחר אלא לא תאמין בחיך - דודאי אין חוסר לחם למחר קללה. אלא אדם שלא יאמין בחייו הוא העושה אותה לקללה, והמבין ישמח במעשיו ויודה לשמו בכל כחו כל ימי חיותו, אמן.

עוד כמה יסודות שכדאי לזכור:

לפום צערא אגרא

כל התחלות קשות

ארץ ישראל נקנית ביסורים (וכן תורה ועוה"ב ושלשתן ביחד טעונים קנין חשוב - ואינו אלא ע"י שווערקיט'ן).

טוב א' בצער ממאה שלא בצער

חביבין יסורים

יסורים ממרקים

אדם לעמל יולד - אשרי מי שעמלו בתורה, אשרינו מה טוב חלקינו

אם אתה עושה כן (חיי צער תחי' ועמלות בתורה) אשריך וטוב לך אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא.

הצלחה גדולה וכל טוב סלה,

אחרי מצי' הוי"ו של וכו' פ"א. קצת שפטים ק"י

נב. כדאי למצוא כמה בני הכולל ללמוד אתם, ולכה"פ א', בין מעט בין מרובה (במסור סדר או בליל שבת וכדומה ואפי' לרבע שעה). ולהציע מה שמציק לו לפני מי שמבין לבו, והמבקש הוא מצליח דהא אין הביישן למד.

נב. עוד כמה ידיעות נחוצות: (א) יש לדעת שאם אין בכל דבר הכשר מהשגחה היותר מנוסה משאר הכשרים יש פקפוקים גדולים, וקשה מאד לסמוך על מה שכתוב או מה שאומרים [ולא כמו שהרבה בחורים חדשים טועים לחשוב שכל שיש איזה הכשר הרי הוא כשר לחלוטין, דאינו כן, והדבר ברור ומנוסה].

(ב) לענין לעשר מכל דבר מאכל שקונים בעצמו - כך נהגו רוב בני תורה, וכן הוא בכמעט כל הישיבות הק' בא"י שנוהגים כן, וכן בישיבת מיר הק' - כל דבר) ודבר הוא, ואינו קשה כלל לעשותו.

(ג) לענין טלטול בחוץ בשב"ק ע"י שסומכין על העירוב - יש לדעת שדבר זה תלוי בהרבה מח' הפוסקים, עיין בשו"ע, ומנהג בני תורה להמנע כלל מלטלטל מחמת כן. ויש לברר אצל יודעי דבר ולא לסמוך על שמועות.

(ד) לענין לנסוע למירון בל"ג בעומר - הדרך המקובל אצל בני תורה הוא לשאול פי ראש הישיבה לשמוע ממנו דעת תורה כיצד יש עליו לנהוג.

(ה) לבירורים נוספים בהנ"ל ובעוד ספיקות באיזה ענינים אפשר להשאיר הודעה עם השם והפרטים וכו' בטל. 02-6500176. הצלחה גדולה.

ולענין התחלת הזמן בישיבה חוץ מכל הנ"ל יש להתחזק בבטחון - לבטוח בד' שהכל יסתדר ולא לדאוג כלל וכלל. ולהתפלל שִׁיזכר לבטחון השלם. וכמו כן להתפלל שכל חברותא וחברותא יזכה לעלות בתורה וביראה ובאהבה.

ומה נמלצו ומה נמתקו דברי הראש ישיבה שליט"א שתלויין ועומדים על דלת בית המדרש:

כמו"כ אין להחזיק גם את מכשירי הטלפון הכשרים כשהם מופעלים בכל בתי המדרש בישיבה בכל שעות היממה. וכן אין להכניס ולהשתמש במחשבים וכדו' מכל סוג שהוא בכל בתי המדרש בישיבה ובפרוודורים.

וה' יערה רוח טהרה ממרום ועי"ז נוכל להתעלות בתוי"ש בעמל ובקדושה ללא מפריעים. ונזכה להרמת קרן כבוד התורה ועמלי'.

אין לקרות כאן בשבת קודש!

← להזמין הלות בני יעקב תשפ"ז יש להשאיר הודעה בטל. 02-6500176. ויש לפרט אם רוצה לוח כיס או לוח קיר, הכל בשפה ברורה.

וכן כל הנזכר בקונטרס לעיין בסוף הקונטרס - ע"י טל. זה.

הנה בעמדינו אחר יום תשעה באב, אחר האבילות על חורבן בית המקדש, ובימים אלו הרבה באים לפקוד את המקום הקדוש הכותל המערבי ולהתפלל שם מול שער השמים, ולשפוך שיח לפני הקב"ה, והמקום גורם לתועלת קבלת התפילות, ובאתי בדברים אלו לעורר על דבר חשוב עד מאד, שיש שחושבים שיבואו להתפלל בכותל ויעלו תפילותיהם לרצון לפני השם יתברך, ובאמת הם מתפללים בכוונה גדולה, אבל למעשה - שלא רק שתפילתם אינה מתקבלת אלא אדרבא רח"ל יש עליהם קטרוג מחוסר קיום דין קריעה על ראיית מקום המקדש בחורבנו, דהנה חובה גמורה להתחזק למעשה לקיים וממילא מי שבא להתפלל מול שער ושמו השמים, אם הוא, דינא דגמרא והלכה פסוקה בשו"ע ללא שום חולק ופשרות, אינו מקיים הדין הזה של קריעה על ראיית מקום המקדש בחורבנו, הרי שזה לבד סיבה שלא תתקבל תפילתו וח"ו. וכן אמרו ראה בספר קרא. מרנן ורבנן בזה והגר"ח קנייבסקי זצ"ל כן שח"ו התפילה עלולה שלא להתקבל אם אינו קורע קריעה הנ"ל עלי מועד (פי"א בהגה אות ז) ושמרן הגר"ח קנייבסקי זצ"ל הורה שמוטב שלא ללכת לכותל המערבי מאשר ללכת בלי ומרן החזו"א זצ"ל הי' הולך במורה ובתקיפות: שחייב מן הדין לקרוע ערב שבת אחר חצות, ובר"ח וגם בימים שאין. לקרוע וכן הי' פוסק, והוסיף שחייב קריעה בימים אלו. - אומרים תחנון אין שום יסוד ומקור במקילין על זה - וזו הנהגה מוטעית והנה כתבנו כאן על אלו שהולכים לכותל המערבי ואינם מקיימים שם הדין. לכותל.. המקילים שלא עושים קריעה כדי ואילו ללכת אל מקום שלא זזה משם שכינה - מקומו של אבינו שבשמים, קריעה על ראיית מקום המקדש בחורבנו, השכינה עצמה אין לו זמן, אתמהה וביותר שהרי בפרט שיש הזדמנות נפלאה של קבלת התפילות ליד שער השמים, על ידי שאומר שלי. קיום התנאי שעושה הקריעה כדת וכדין בלי שום פשרות או התחכמויות נגד ההלכה של קריעת הבגדים. אופן הקריעה והלכותיה ונביא כאן תמצית. שאין לו פנאי וזמן ללכת לכותל המערבי, והדבר פלא גדול וזלזול גדול הי' ירחם יש לקרוע הבגד העליון שבו לבושים, הוא לקרוע את החולצה, אז יש להוריד את החליפה כדי שהחולצה. ההלכות בזה בחיוב זה של הקריעה גם נשים. חיוב הקריעה הוא - כאשר רואים את הכותל המערבי או את כיפת הזהב. תהיה בגד העליון אעפ"י שלכתחילה צריך להשתדל שבזמן חיוב הקריעה היינו. חייבות בכך!!! אך ילדים עד גיל בר/בת מצוה פטורים כשרואה המקומות הנ"ל להיות לבוש אז בבגד שהוא חפץ לקרועו, בכל זאת אם לא היה לבוש בו, המנהג להקל בזה שיכול אין קורעים בשבת יו"ט וחזה"מ, וכן חתן וכלה בימי השבע ברכות שלהם, ללבוש החולצה או הבגד שרוצה לקרוע, ודיו בכך אם שעברו שלושים יום מאז שראו את הכותל. אך בשאר הימים כגון ר"ח חנוכה ופורים קורעים, וגם בער"ש ומוצ"ש המעוואופן הקריעה הוא ביד, ואפשר להתחיל לקרוע עם סכין, ולכתחילה צריך להיות בשפת הבגד השמאלית, ואם לא יש מחמירים לקרוע קריעה נפרדת על. אפשר אז סגי גם בצד הימני, ואפשר לקרוע גם באמצע הבגד טפח באיזור של הלב חורבן ירושלים, ומי שמחמיר כן יעשה כאשר הוא רואה את חומות העיר העתיקה היינו משער האשפות או משיפולי הר ואז קורעים 10 ס"מ על חורבן ירושלים ומוסיפים עוד 7.2 ס"מ) היינו. הזיתים, שער יפו אינו נחשב חומת ירושלים לענין זה לובשים: באופן זה. ג' אצבעות) וקורעים קריעה נוספת על חורבן בית המקדש כאשר רואים את מקום המקדש קורעים. את הבגד שאותו רוצים לקרוע שהוא יהיה הבגד העליון, ואז כאשר רואים את הכותל המערבי או להבדיל את כיפת ושיור אמה על אמה בבית ענין נוסף השייך לנושא הוא תקנה נוספת שחז"ל תיקנו אחר חורבן בית המקדש שכל אחד: הזהב ייעשה בביתו זכר לחורבן בית המקדש, ותיקנו שאדם ישייר בביתו אמה על אמה שאינה מסויידת (ב"ב ס, ב). ואמרו שם וכך נפסק להלכה בשו"ע(או"ח תק"ס ס"א) שכשמסייד את ביתו. בגמרא כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה והנה דין זה נוהג בכל מקום הן בירושלים, והן בשאר ארץ ישראל, והן בחוצה. ישייר אמה על אמה כנגד הפתח בלא סיד לארץ. וראה במהרש"א שם שכתב טעם נוסף שע"י שמשיר בביתו אמה על אמה הרי זה כאילו מראה על עצמו שאין לו בדוק אצלו, דכל בית דאית ביה אמה על אמה כשיערו. קנין בחו"ל ודעתו להיות שם רק בדרך גירות ולא באופן של קבע. יש לעשותו: נגד הפתח ומראה הלבנים נראה מטיט, אז אותו הבית נכון עד העולם. ודיני האמה על אמה בקצרה הם כך לכתחילה מקומו. מרובע, ושיעורו 58 ס"מ על 58 ס"מ. להשאיר אותו מקום בלי שום צבע או איזה נוי או טפט וכל כיו"ב הוא כנגד הפתח, שיראוהו מיד כשנכנסים, ויש שעושים אותו מעל הפתח כנגד מושב הבעה"ב שתמיד ויראהו, ואם אי אפשר יש שיטות שכתבו לדון לעשות בכל חדר וחדר וכן היה מנהג החתם סופר ורבינו. אז ישייר במקום הכי קרוב לכנגד הפתח החזון איש זצ"ל, ואכמ"ל בזה.

בעיקר כל הנ"ל מקונטרס מבית הופמאן וכל הטעותם עלינו.